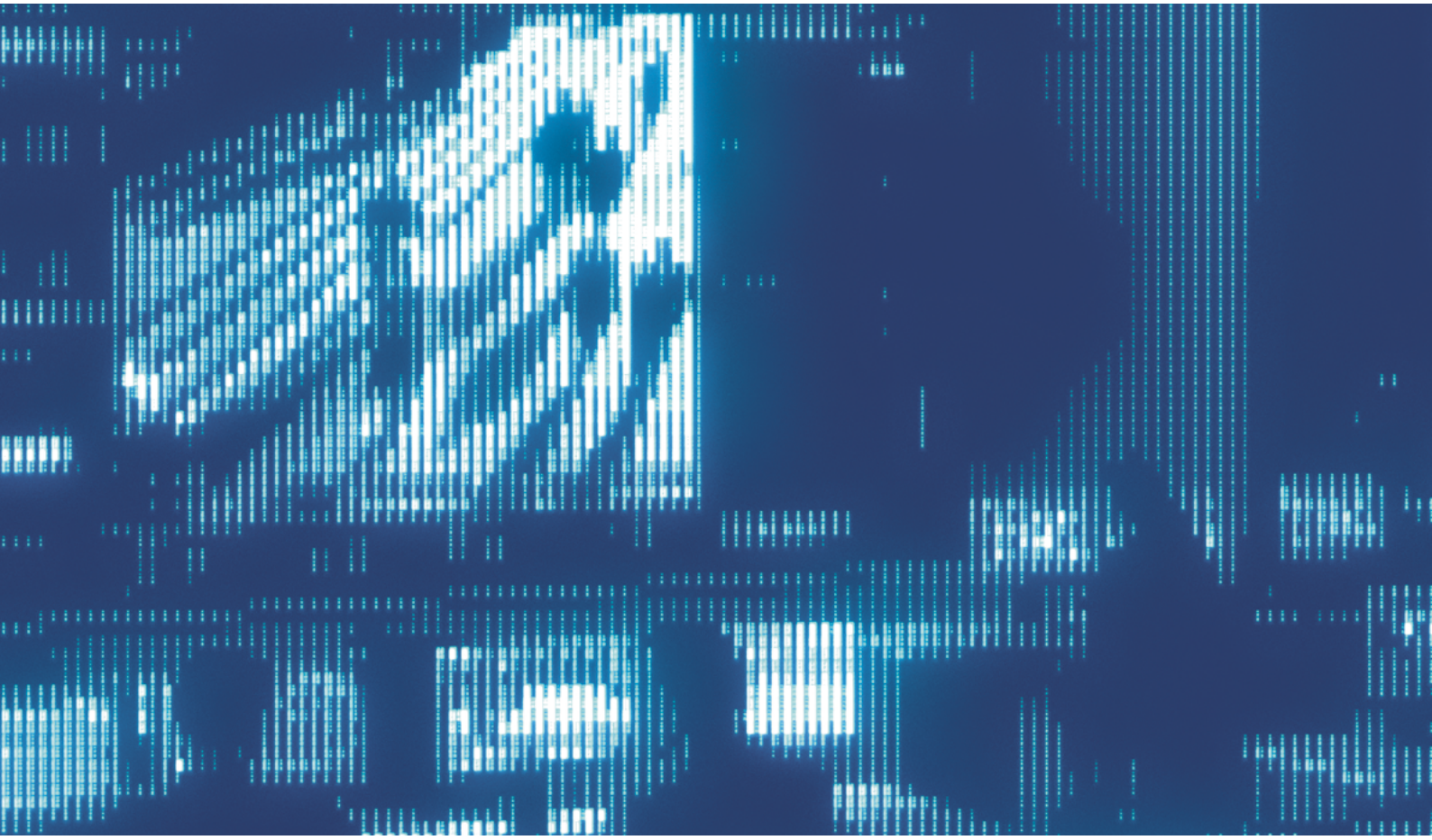
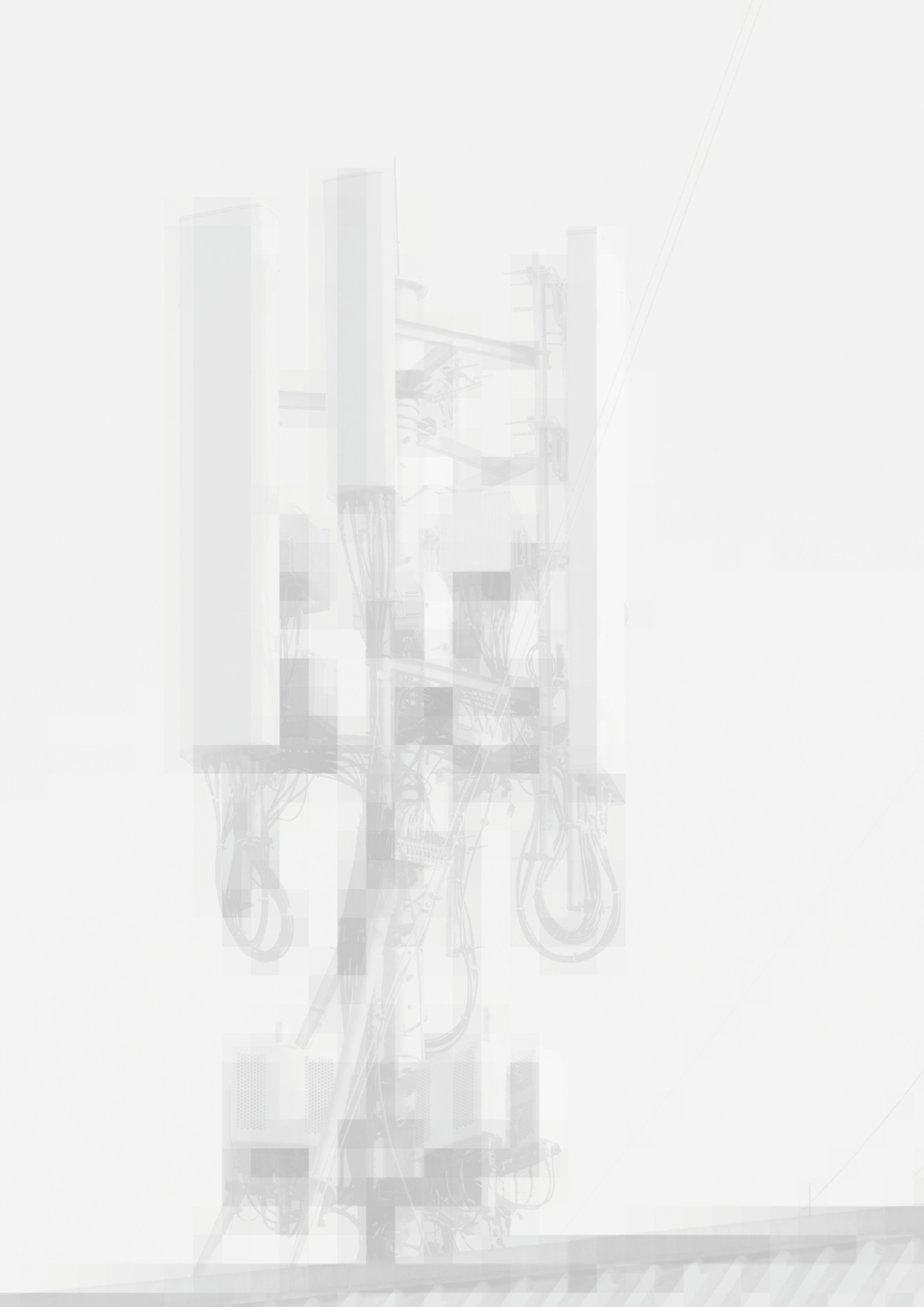
EOS-UTVALGET

STORTINGETS KONTROLLUTVALG
FOR ETTERRETNINGS-, OVERVÅKINGS- OG SIKKERHETSTJENESTE

ÅRSMELDING 2022

DOKUMENT 7:1 (2022–2023)

Til Stortinget

I henhold til lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrolloven) § 17 tredje ledd avgir utvalget melding til Stortinget om sin virksomhet i 2022.

Årsmeldingen er ugradert, jf. EOS-kontrolloven § 17 tredje ledd. Om informasjonen er sikkerhetsgradert skal etter sikkerhetsloven avgjøres av den som har utstedt informasjonen. Før meldingen avgis til Stortinget, sender utvalget de respektive delene av meldingsteksten til EOS-tjenestene for at de skal avklare om meldingen følger dette kravet. Tjenestene er også gitt anledning til å kontrollere at det ikke er faktafeil eller misforståelser i teksten.

Oslo, 29. mars 2023

Astri Aas-Hansen

Kristin Krohn Devold

Magnhild Meltveit Kleppa

Erling Johannes Husabø

Camilla Bakken Øvald

Jan Arild Ellingsen

Olav Lysne

Henrik Magnusson

Foto: Anki Grøthe

EOS-utvalget 2022. Fra venstre: Camilla Bakken Øvald, Jan Arild Ellingsen, Olav Lysne, Astri Aas-Hansen (leder), Magnhild Meltveit Kleppa, Kristin Krohn Devold (nestleder) og Erling Johannes Husabø.

Innhold

1.	**Utvalgets mandat og sammensetning**	**6**
2.	**Nøkkeltall**	**8**
3.	**Oversikt over utvalgets virksomhet i 2022**	**9**
3.1	Overordnet om kontrollåret	10
3.2	Utført kontrollvirksomhet	10
3.3	Utvalgets kontrollmetoder	10
3.4	Om behandling av klagesaker	10
3.5	Høringssvar	12
3.6	Ekstern virksomhet	12
4.	**Etterretningstjenesten**	**13**
4.1	Generelt om kontrollen	14
4.2	Kontroll av tilrettelagt innhenting	14
4.2.1	Test- og utviklingsfasen	14
4.2.2	Tilrettelegging for kontroll	15
4.3	Om kjøp av metadata i bulk	15
4.4	Logging av søk i rådata i bulk	16
4.5	E-tjenestens føring av kilde	17
4.6	Kontroll av forbudet mot overvåking i Norge	17
4.7	Internt regelverk om innhenting i det digitale rom	17
4.8	Klagesaker	17
5.	**Politiets sikkerhetstjeneste**	**18**
5.1	Generelt om kontrollen	19
5.2	Ulovlig droneovervåking i forebyggende saker	19
5.3	PSTs bruk av kilde	19
5.4	Registrering av enkeltpersoner	20
5.4.1	Kort om utvalgets kontroll	20
5.4.2	Registrering av stortingsrepresentanter	20
5.4.3	Andre registeringer	20
5.4.4	Sletting av registrering etter oppfordring fra Stortinget.	20
5.5	Klagesaker	20

6.	**Nasjonal sikkerhetsmyndighet**	**21**
6.1	Generelt om kontrollen	22
6.2	Saksbehandlingstid i klareringssaker	22
6.3	Klagesaker	23
7.	**Forsvarets sikkerhetsavdeling**	**24**
7.1	Generelt om kontrollen	25
7.2	Klagesaker	25
7.3	Saksbehandlingstid i klareringssaker	25
8.	**Sivil klareringsmyndighet**	**26**
8.1	Generelt om kontrollen	27
8.2	Om vurdering av religiøs tilhørighet i klareringssaker	27
8.3	Klagesaker	27
8.4	Saksbehandlingstid i klareringssaker	27
9.	**Kontroll av annen EOS-tjeneste**	**28**
9.1	Generelt om kontrollen	29
9.2	Etterretningsbataljonen	29
9.3	Forsvarets spesialstyrker	29
10.	**Vedlegg**	**30**
	Vedlegg 1 – Høringsinnspill om forslag til endringer i EOS-kontrolloven	31
	Vedlegg 2 – Høringssvar om forslag til endringer i e-loven	33
	Vedlegg 3 – Møter, besøk, foredrag og deltakelse på konferanser	37
	Vedlegg 4 – Brev fra utvalget 10. oktober 2022 til PST	38
	Vedlegg 5 – EOS-kontrolloven	40

1. Utvalgets mandat og sammensetning

EOS-utvalget er et permanent, stortingsoppnevnt organ som kontrollerer norske virksomheter som utøver etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-tjeneste). Kontrollen gjelder bare EOS-tjeneste som utøves, styres eller settes i gang av offentlig forvaltning.[1]

Formålet med kontrollen er å:

1. klarlegge om og forebygge at noens rettigheter krenkes, herunder påse at det ikke nyttes mer inngripende midler enn det som er nødvendig etter forholdene, og at tjenestene respekterer menneskerettighetene,
2. påse at virksomheten ikke utilbørlig skader samfunnets interesser, og
3. påse at virksomheten holdes innen rammen av lov, administrative eller militære direktiver og ulovfestet rett.

Utvalget kan uttale sin mening om forhold som ligger innenfor kontrollområdet. Det skal ikke søke et mer omfattende innsyn i sikkerhetsgraderte opplysninger enn det som er nødvendig ut fra kontrollformålet, og utvalget skal så vidt mulig ta hensyn til kildevernet og vern av informasjon mottatt fra utlandet. Kontrollen med enkeltsaker og operasjoner skal være etterfølgende, men utvalget har rett til å bli informert om og uttale seg om tjenestenes løpende virksomhet. Utvalget kan ikke instruere EOS-tjenestene eller brukes av disse til konsultasjoner, men kan oppfordre tjenestene til å iverksette tiltak eller treffe beslutninger. Kontrollen skal være til minst mulig ulempe for tjenestenes operative virksomhet. Utvalget skal i sin kontroll ta hensyn til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter. Utvalget uttaler seg ikke om tjenestenes effektivitet, prioritering av ressurser eller lignende.

Det er sju medlemmer i utvalget. Medlemmene velges for et tidsrom på inntil fire år av Stortinget i plenum etter innstilling fra Stortingets presidentskap. Medlemmene kan gjenoppnevnes én gang. Det oppnevnes ikke varamedlemmer.

Utvalget er uavhengig av både regjeringen og Stortinget. Regjeringen kan ikke instruere utvalget. Stortinget kan ved et plenarvedtak pålegge utvalget å foreta nærmere undersøkelser innenfor utvalgets kontrollmandat.

Medlemmer av utvalget kan ikke samtidig være stortingsrepresentanter, og de kan heller ikke tidligere ha arbeidet i EOS-tjenestene. Utvalgets medlemmer og ansatte i sekretariatet må ha sikkerhetsklarering og autorisasjon for høyeste nivå både nasjonalt og etter traktat Norge er tilsluttet. Det vil si at de må ha sikkerhetsklarering og autorisasjon for henholdsvis STRENGT HEMMELIG og COSMIC TOP SECRET.

Under følger en oversikt over utvalgets sammensetning i 2022 og medlemmenes funksjonsperioder:

Astri Aas-Hansen, Asker, leder
1. juli 2019 - 30. juni 2024

Kristin Krohn Devold, Oslo, nestleder
1. juli 2021 - 30. juni 2025

Magnhild Meltveit Kleppa, Hjelmeland
1. juli 2019 - 30. juni 2024

Erling Johannes Husabø, Bergen
1. juli 2019 - 30. juni 2024

Camilla Bakken Øvald, Oslo
1. juli 2019 - 30. juni 2024

Jan Arild Ellingsen, Saltdal
1. juli 2021 - 30. juni 2025

Olav Lysne, Bærum
1. juli 2021 - 30. juni 2025

Av dagens sju medlemmer har fem ulik partipolitisk bakgrunn. De to øvrige har juridisk og teknologisk faglig bakgrunn.

1 Det er bestemmelser som viser til EOS-kontrolloven i lov om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven) § 11-1, i lov om Etterretningstjenesten (e-loven) § 2-6 og i lov om behandling av opplysninger i politi og påtalemyndigheten (politiregisterloven) § 68.

Ulovfestet rett
Ulovfestet rett er gjeldende rett som ikke er lovfestet. Den skapes gjennom praksis, dels gjennom domstolsavgjørelser, men også sedvanerett.

Sikkerhetsgraderte opplysninger
Informasjon som etter reglene i sikkerhetsloven skal beskyttes av sikkerhetsmessige grunner. Informasjonen merkes med en sikkerhetsgrad - BEGRENSET, KONFIDENSIELT, HEMMELIG eller STRENGT HEMMELIG.

Plenarvedtak
Et vedtak gjort av Stortinget i plenum. Et slikt vedtak kan for eksempel være en instruks.

Sikkerhetsklarering
Avgjørelse av en klareringsmyndighet om en persons antatte sikkerhetsmessige skikkethet for en angitt sikkerhetsgrad.

Autorisasjon
Avgjørelse om en sikkerhetsklarert person skal gis tilgang til informasjon med en angitt sikkerhetsgrad.

2.

Nøkkeltall

Utvalgets utgifter i 2022 har vært på kr 35 095 000.
Totalt budsjett, inkludert overførte midler, har vært på kr 36 835 000.
De ubrukte midlene er søkt overført til budsjettet for 2023.

Vervet som utvalgsleder tilsvarer omkring 30 prosent stilling og medlemsvervet omkring 20 prosent stilling.

Utvalget støttes av et sekretariat. Ved utgangen av 2022 bestod sekretariatet av 21 ansatte i fulltidsstillinger: sekretariatsleder, en juridisk enhet på ni personer, en teknologisk enhet på seks personer og en administrativ enhet på fem personer. Én stilling var vakant.

3.

Oversikt over utvalgets virksomhet i 2022

3.1 Overordnet om kontrollåret

Russlands militære angrep på Ukraina 24. februar 2022 endret den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa. Dette har preget EOS-tjenestene i 2022. Utvalget er seg bevisst plikten til å innrette kontrollen slik at den er til minst mulig ulempe for tjenestenes løpende virksomhet.

Det er i vanskelige tider rettsstatens prinsipper blir utfordret. Utvalgets oppgave er å ha et uavhengig blikk på tjenestenes disposisjoner og holde fast ved grunnleggende rettsprinsipper. Det er en sentral kontrolloppgave å se til at EOS-tjenestene ikke gjør inngrep i individets rettigheter i større grad enn det rettsreglene tillater.

Rettsutviklingen holder ikke alltid tritt med endringer i trusselbildet og en akselererende teknologiutvikling. Utvalget ser at mangel på oppdatering av lovverket er en utfordring for tjenestene. Samtidig forutsetter rettsutvikling en åpen og opplyst offentlig debatt. Ny teknologi kan ha virkninger som er vanskelige å forutse. I krysningspunktet mellom vern av enkeltindividets rettigheter, rikets sikkerhet og innbyggernes trygghet oppstår flere dilemmaer. Det er opp til lovgiver å balansere interessene på et felt der borgernes tillit til myndighetene er avgjørende. Utvalget er opptatt av at EOS-tjenestenes hjemler for inngrep er tilstrekkelig klare. Dette er blant annet en forutsetning for å kunne kontrollere om tjenestene utfører sin virksomhet i tråd med lovgivers vilje.

3.2 Utført kontrollvirksomhet

I 2022 har utvalget gjennomført 22 inspeksjoner. Noen inspeksjoner var rettet mot flere tjenester samtidig.

Utvalget har i 2022 hatt ni interne heldagsmøter, i tillegg til interne arbeidsmøter i tilknytning til inspeksjonene. I de interne møtene drøfter utvalget planlagte og gjennomførte inspeksjoner, klagesaker, saker tatt opp av eget tiltak, meldinger til Stortinget og administrative forhold.

I 2022 tok utvalget opp 8 saker av eget tiltak med tjenestene, mot 13 i 2021. Utvalget avsluttet i 2022 16 saker som var tatt opp av eget tiltak, det samme antallet som i 2021.

Utvalget undersøker klager fra enkeltpersoner og organisasjoner. I 2022 tok utvalget 40 klager på EOS-tjenestene til behandling, mot 25 klager i 2021. Flere av klagene er rettet mot mer enn én tjeneste. Utvalget avsluttet i 2022 38 klagesaker, mot 26 klagesaker i 2021.

3.3 Utvalgets kontrollmetoder

En sentral del av utvalgets virksomhet er å inspisere EOS-tjenestene. Utvalget deler inspeksjonene i en orienteringsdel og en inspeksjonsdel. Orienteringstemaene er i hovedsak valgt av utvalget selv. I 2022 økte utvalget den tematiske tilnærmingen til kontrollarbeidet.

Tjenestene bes også om å orientere om forhold de mener er relevante for utvalgets kontroll, blant annet avvik som de selv har avdekket.

Utvalget blir orientert om tjenestenes løpende virksomhet, nasjonalt og internasjonalt samarbeid, samt saker det har vært offentlig debatt om. Utvalget stiller muntlige spørsmål på stedet og eventuelt skriftlige spørsmål i etterkant.

I inspeksjonsdelen søker utvalget direkte i tjenestenes systemer. Tjenestene varsles ikke om hvilke søk som gjøres. Det innebærer at inspeksjonsdelen inneholder betydelige uanmeldte elementer. Målet er å gjøre en kvalifisert stikkprøvebasert kontroll. Sekretariatets forberedelser i tjenestenes datasystemer setter utvalget i stand til å gjennomføre målrettede inspeksjoner.

På bakgrunn av funn i utvalgets inspeksjoner oppretter utvalget saker av eget tiltak. Slike saker opprettes også på bakgrunn av varsler eller offentlig omtale. For å opplyse saken gjennomgår utvalget tjenestens dokumenter. Ansatte i tjenestene kan også kalles inn til samtaler. Tjenesten skal alltid få anledning til å uttale seg om spørsmålene saken reiser før utvalget avgir sin uttalelse.

3.4 Om behandling av klagesaker

Klager som faller inn under utvalgets kontrollområde undersøkes i den eller de tjenestene som klagen retter seg mot. Utvalget har en lav terskel for å ta klagesaker til behandling. Klagesakene varierer i kompleksitet.

Utvalgets uttalelser til klagere kan ikke være sikkerhetsgraderte. Både en opplysning om at en person er overvåket og en opplysning om at en person ikke er overvåket, er sikkerhetsgradert informasjon.[2] Det er kun dersom utvalgets undersøkelser viser at klagerens rettigheter er krenket, at utvalget kan bekrefte overfor klageren at vedkommende er overvåket av tjenesten – ved at EOS-kontrolloven bestemmer at utvalget kan meddele at det er uttalt «kritikk».

Om utvalget mener at en klager bør gis en mer utfyllende

2 EOS-kontrolloven § 15 første ledd andre punktum lyder slik: «Opplysning om at noen har vært gjenstand for overvåkingsvirksomhet eller ikke, anses som gradert hvis annet ikke bli bestemt».

Hvor utvalget har vært på inspeksjon i 2022

Oslo
E-tjenesten, PST, NSM og FSA

Bærum
NSM

Bergen
Marinejegerkommandoen

Ringerike
E-tjenesten

Hamar
PST

Moss
Sivil klareringsmyndighet

Ski
PST

Vadsø
E-tjenesten

Kirkenes
PST

Vardø
E-tjenesten

Setermoen
Etterretningsbataljonen

begrunnelse, kan det foreslås overfor tjenesten det gjelder eller overordnet departement. Utvalget er bundet av tjenestens avgjørelse om sikkerhetsgradering. Utvalget kan derfor ikke gi klageren informasjon om grunnlaget for kritikken uten samtykke fra tjenesten eller overordnet departement.

3.5 Høringssvar

EOS-utvalget har i 2022 avgitt to høringssvar:

- Høringssvar 8. april 2022 om endringer i EOS-kontrolloven (vedlegg 1).
- Høringssvar 26. september 2022 om endringer i etterretningstjenesteloven (vedlegg 2).

3.6 Ekstern virksomhet

Utvalget arrangerer en årskonferanse i mars hvert år. Årskonferansen er åpen for alle. Temaet i 2022 var kontroll med masseinnsamling av informasjon. Konferansen hadde over 100 deltakere.

Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité og utvalget hadde et møte om aktuelle problemstillinger. Utvalget møtte også statsråd Odd Roger Enoksen der han fikk en redegjørelse for utvalgets kontroll med EOS-tjenestene som forsvarsministeren har ansvar for. Spesialenheten for politisaker og utvalget møttes for å avklare enkelte grenseoppganger mellom sine mandater.

Det internasjonale samarbeidet mellom kontrollorganer er gjenopptatt etter pandemien. I 2022 deltok utvalget på den nordiske kontrollkonferansen i Stockholm, og utvalget var på studietur til London for å lære mer om det britiske systemet for kontroll med EOS-tjenester. Utvalget møtte kontrollorganet Investigatory Powers Commisioner's Office, klagedomstolen Investigatory Powers Tribunal og organisasjonen Privacy International, samt innenlands etterretningstjenesten MI5 og signaletterretningstjenesten GCHQ.

En oversikt over utvalgets øvrige eksterne virksomhet følger i vedlegg 3.

Sir Brian Leveson, leder av det britiske kontrollorganet IPCO, var hovedtaler på EOS-utvalgets årskonferanse i Oslo i mars 2022.

Foto: Arvid Grøtting

Studietur i London – utenfor Royal Courts of Justice.

Foto: EOS-utvalget

4.

Etterretningstjenesten

E-tjenesten er Norges utenlandsetterretningstjeneste

4.1 Generelt om kontrollen

Utvalget har i 2022 gjennomført tre inspeksjoner av Etterretningstjenesten (E-tjenesten) sentralt, i tillegg til inspeksjon av tjenestens stasjoner i Vardø, Vadsø og på Ringerike, samt lokasjonene hos Etterretningsbataljonen og Marinejegerkommandoen. Videre inspiserte utvalget Felles etterretnings- og kontraterrorsenter (FEKTS), der E-tjenesten samarbeider med PST, samt Felles cyberkoordineringssenter (FCKS). FCKS er et samarbeidssenter der E-tjenesten, PST, NSM og Kripos deltar.

I inspeksjonene av E-tjenesten kontrollerer utvalget særlig følgende:

- E-tjenestens bruk av innhentingsmetoder som kan medføre inngrep overfor den enkelte etter e-loven kapittel 6.
- Tjenestens behandling av opplysninger.
- Tjenestens informasjonsutveksling med innenlandske og utenlandske samarbeidspartnere.
- Saker som er forelagt Forsvarsdepartementet (foreleggelsessaker).[3]
- Interne godkjenningssaker.[4]
- Nasjonal kontroll med E-tjenestens stasjoner, utstyr, metoder og informasjonsinnhenting.

I 2022 har utvalget vært særlig opptatt av å kontrollere E-tjenestens bulkinnsamling.

Utvalget har ikke rett til innsyn i det som er definert som særlig sensitiv informasjon[5] i E tjenesten. Utvalget får jevnlig vite omfanget av informasjon som er i denne kategorien. Når informasjonen ikke lenger er definert som særlig sensitiv, blir den tilgjengelig for utvalgets kontroll.[6]

4.2 Kontroll av tilrettelagt innhenting

Utvalget har i 2022 kontrollert tjenestens utvikling av systemet for tilrettelagt innhenting av grenseoverskridende elektronisk kommunikasjon. I henhold til e-loven § 7-11 skal utvalget føre løpende kontroll med E-tjenestens etterlevelse av reglene om tilrettelagt innhenting.

4.2.1 Test- og utviklingsfasen

I en inspeksjon i desember 2021 ble utvalget gjort oppmerksom på at E-tjenesten var i dialog med en ekomtilbyder om overføring av reelle data etter 1. januar 2022. Formålet med den planlagte overføringen var testing og utvikling av systemet for tilrettelagt innhenting.

E-lovens bestemmelser om tilrettelagt innhenting trådte i kraft 1. januar 2022, med unntak for eloven § 7-3. E-loven § 7-3 bestemmer at sjefen for Etterretningstjenesten har myndighet til å pålegge ekomtilbyder å gjøre elektronisk kommunikasjon tilgjengelig for tjenesten, på den måten som er beskrevet i e-loven § 7-2. Under henvisning til at e-loven § 7-3 ikke var trådt i kraft, stilte utvalget spørsmål til tjenesten om det rettslige grunnlaget for overføring av reelle data for test- og utviklingsformål.

E-tjenesten anførte at e-loven § 7-2 utgjorde et selvstendig rettsgrunnlag for tjenesten til å pålegge ekomtilbyder å utlevere reelle data for testformål. Subsidiært anførte tjenesten at personopplysningsloven ga ekomtilbyder en rett til å utlevere reelle data til E-tjenesten.

Utvalget delte ikke tjenestens syn. Siden e-loven § 7-3 om beslutningsmyndighet ikke hadde trådt i kraft, mente utvalget at E-tjenesten ikke hadde hjemmel til å pålegge ekomtilbyder å utlevere reelle data etter § 7-2. Utvalget mente videre at det ikke utgjorde et tilstrekkelig hjemmelsgrunnlag for E-tjenesten at ekomtilbyderen eventuelt hadde hjemmel i annet regelverk for utlevering av reelle data.

3 Etter e-loven § 2-5 skal departementet godkjenne saker om a) etablering av samarbeid og avtaler med utenlandske tjenester eller internasjonale organisasjoner, b) iverksettelse av særskilte etterretningsoperasjoner som kan reise politiske problemstillinger c) andre særlige viktige saker.

4 Interne godkjenninger kan være tillatelser til deling av informasjon om nordmenn til utenlandske samarbeidende tjenester eller tillatelser til å overvåke nordmenns kommunikasjon når personene er i utlandet.

5 1. Identiteten til E-tjenestens og utenlandske partneres menneskelige kilder. 2. Identiteten til utenlandske partneres særskilt beskyttede tjenestemenn. 3. Personer og operative planer i okkupasjonsberedskapen. 4. E-tjenesten og/eller utenlandske partneres særlig sensitive utenlandsoperasjoner som ved kompromittering a. alvorlig kan skade forholdet til fremmed makt grunnet operasjonens politiske risiko, eller b. kan medføre alvorlig skade eller tap av liv for eget personell eller tredjepersoner.

6 Les mer i punkt 5.5 i utvalgets årsmelding for 2020.

Bulkinnsamling
Innsamling av store datamengder der en vesentlig andel av informasjonen anses å være irrelevant for innsamlingsformålet.

Tilrettelagt innhenting av grenseoverskridende elektronisk kommunikasjon
Metoden innebærer at Etterretningstjenesten kan innhente elektronisk kommunikasjon som krysser Norges grense.

Ekomtilbyder
Tilbyder av elektroniske kommunikasjonsnett og elektroniske kommunikasjonstjenester.

I en senere inspeksjon orienterte E-tjenesten utvalget om at reelle testdata ikke ville bli overført etter dagjeldende rettsgrunnlag, og at utvalgets juridiske vurdering var tatt opp med Forsvarsdepartementet.

Ved kongelig resolusjon 2. september 2022 satte Regjeringen e-loven § 7-3 i kraft for test- og utviklingsformål.

4.2.2 Tilrettelegging for kontroll

Utvalget har fortsatt arbeidet med å utvikle et konsept for kontroll av tilrettelagt innhenting. Sekretariatet er tilført ressurser til støtte for utvalgets løpende kontroll. Det forutsettes i e-loven § 7-11 at E-tjenesten skal legge til rette for utvalgets kontroll gjennom tekniske løsninger. Utvalget har utarbeidet en rekke krav til kontrollfunksjonalitet i tjenestens systemer. E-tjenesten er bedt om å etablere tekniske løsninger som tilfredsstiller disse kravene. Tjenesten har opplyst at dette arbeidet er igangsatt.

I 2023 vil utvalget følge opp E-tjenestens tilrettelegging for kontroll, samt videreutvikle kontrollen av tilrettelagt innhenting.

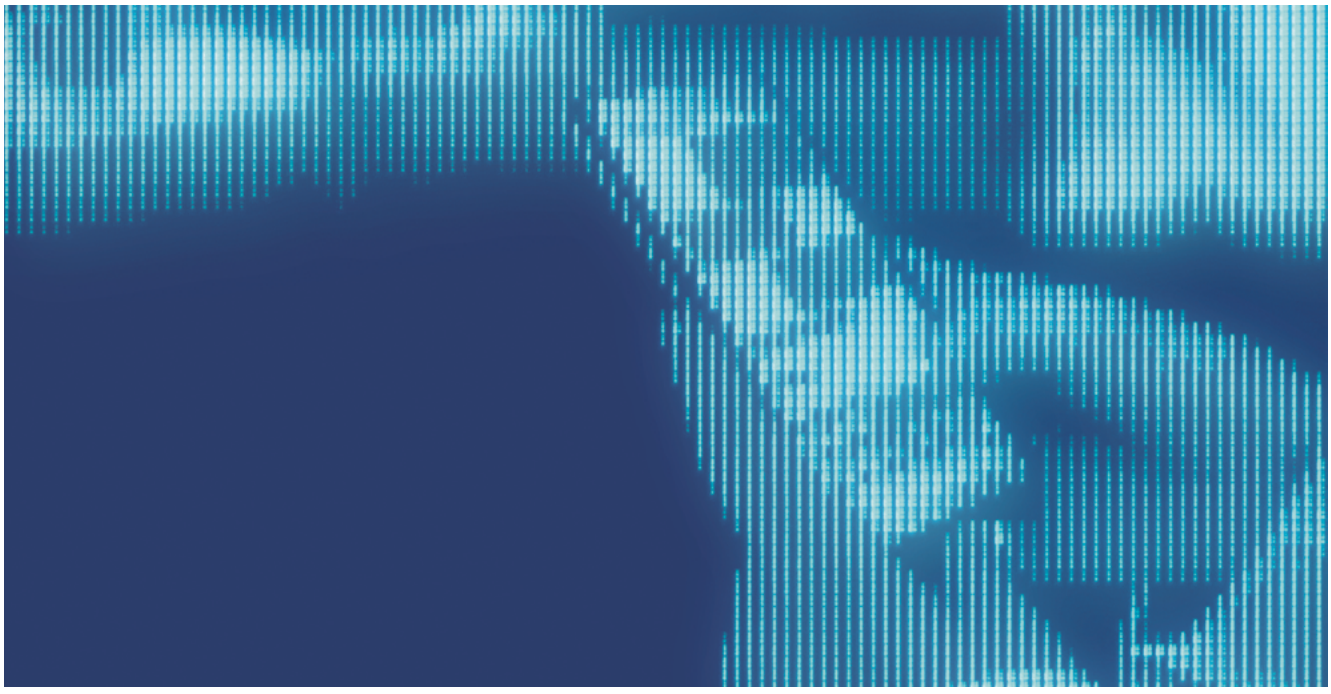
4.3 Om kjøp av metadata i bulk

Utvalget har stilt spørsmål til E-tjenesten om tjenestens hjemmelsgrunnlag for kjøp av metadata fra kommersielle aktører. E-tjenesten mente at enkelte anskaffelser av data fra kommersielle tilbydere ikke innebærer bruk av en inngripende metode etter e-loven kapittel 6.

Tjenesten anså derfor at forbudet mot innhenting i Norge etter e-loven § 4-1 ikke kom til anvendelse for den type anskaffelse av metadata som saken gjaldt. E-tjenesten mente at det er måten tjenesten kommer i besittelse av dataene på som er avgjørende for om anskaffelsen faller inn under e-loven kapittel 6 eller ikke.

Det sentrale spørsmålet for utvalget var om kjøp av metadata i bulk som inneholder personopplysninger utgjør et inngrep i enkeltpersoners privatliv. Rettspraksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) viser at metoder som utgjør et slikt inngrep, krever klar forankring i lov.

I forarbeidene[7] til e-loven skrev Forsvarsdepartementet (FD)

7 Prop. 80 L (2019-2020) punkt 10.3.3.

Metadata
Data som beskriver annen data eller som inneholder ekstra informasjon knyttet til data, for eksempel hvem som er avsender eller mottaker, kommunikasjonens størrelse, posisjon, tidspunkt eller varighet.

at «hensikten med forslaget er å gi klarere rettslige rammer for Etterretningstjenestens bruk av inngripende metoder, av hensyn til det menneskerettslige lovkravet».

Selv om FD mente at innhenting fra åpne kilder i utgangspunktet «faller inn under den alminnelige handlefrihet»[8], foreslo departementet likevel å regulere metoden særskilt. Dette ble i høringsnotatet til ny e-lov begrunnet med at «innhentingen ikke skjer med samtykke fra den eller de personer som berøres av innhentingen, og fordi summen av informasjon som innhentes om en og samme person, og sammenstillingen av slik informasjon over tid, etter omstendighetene kan utgjøre et inngrep overfor den enkelte, selv om den enkelte selv har valgt å dele informasjonen åpent».[9]

Utvalget uttalte at de samme hensynene gjør seg gjeldende ved kjøp av metadata i bulk som inneholder personopplysninger som personer etterlater seg på nett. Sammenstilling av slike metadata kan generere innholdsdata, og gjennom sammenstillingen av data fra flere kilder er det risiko for at personer kan identifiseres fra datasett som i utgangspunktet er anonyme.

Utvalget mente at denne typen kjøp måtte anses som innhenting av informasjon som kan medføre inngrep overfor den enkelte. Slik innhenting kan bare skje i den utstrekning det er hjemmel for det i e-loven kapittel 6. Utvalget var uenig med E-tjenesten i lovlighetsvurderingen.

E-tjenesten ble av utvalget oppfordret til å foreta en ny vurdering av om metodebruken må forankres i kapittel 6 i e-loven for å være lovlig. E-tjenesten har opplyst at den vurderer å ta problemstillingen opp med Forsvarsdepartementet.

4.4 Logging av søk i rådata i bulk

I takt med økte datamengder og økt kompleksitet i tjenestenes datasystemer, blir teknisk tilrettelegging for utvalgets kontroll stadig viktigere. Kontrollmekanismer er en forutsetning for at E-tjenestens innsamling i bulk[10] skal være i samsvar med Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK). I e-loven er E-tjenesten pålagt å logge søk i rådata i bulk som tar utgangspunkt i et søkebegrep tilknyttet en person i Norge.[11] Hensikten med loggen er å forhindre misbruk og legge til rette for effektiv kontroll.[12]

På denne bakgrunn ba utvalget om å få fremlagt en oversikt over de siste søkene i denne kategorien.[13]

Tjenesten opplyste at alle søk i rådata i bulk logges, men at det ikke er laget funksjonalitet for å markere om et søk tar utgangspunkt i en person som oppholder seg i Norge. Ifølge tjenesten ville det være en manuell og svært tidkrevende jobb å lage en slik oversikt. E-tjenesten ga videre uttrykk for at e-lovens krav til logging er oppfylt, fordi det er mulig å knytte enkeltsøk opp mot vurderinger og godkjenninger som lå til grunn for søket. Tjenesten viste til at loven ikke stiller konkrete krav til hvordan loggingen skal skje.

Utvalget delte ikke tjenestens oppfatning. Den store informasjonsmengden i loggen, samt utfordringene med å navigere i den, fører til at utvalget ikke kan føre en effektiv kontroll. At tjenesten ikke kunne presentere en oversikt over de siste søkene som er gjort i en kategori som krever særlig begrunnelse, viser at lovens krav om logging for kontrollformål ikke er oppfylt.

For at en logg skal være kontrollerbar, må den i seg selv kunne benyttes til å avdekke feil. Det er ikke godt nok at loggen kan benyttes til å undersøke et avvik som det allerede er mistanke om.

Utvalget kritiserte E-tjenesten for mangelfull oppfyllelse av kravet til logging av søk i bulkdata for kontrollformål. Utvalget oppfordret tjenesten til å videreutvikle loggfunksjonaliteten slik at utvalget kan føre en effektiv kontroll.

E-tjenesten har fastholdt sin vurdering av at lovens minimumskrav er oppfylt. Tjenesten ga samtidig uttrykk for at den ikke er tilfreds med en ren minimumsløsning og er i gang med å utvikle funksjonalitet som vil gjøre det mer effektivt å kontrollere søk i rådata i bulk.

8 Prop. 80 L (2019-2020) punkt 8.5.4.

9 Høringsnotat - Forslag til ny lov om Etterretningstjenesten punkt 10.5.7.3

10 E-loven § 1-3 bokstav i definerer bulk som «informasjonssamlinger og datasett hvorav en vesentlig andel av informasjonen antas å være irrelevant for etterretningsformål». Rådata i bulk er informasjon hvis etterretningsverdi ikke er vurdert, og der en vesentlig andel av informasjonen antas å være irrelevant for etterretningsformål. E-tjenesten kan innhente rådata i bulk når det er nødvendig, jf. e-loven § 5-3. Rådata i bulk kan innhentes selv om informasjon om personer i Norge vil kunne følge med, jf. e-loven § 4-7 andre ledd.

11 Bare dersom det er strengt nødvendig for å ivareta en av E-tjenestens oppgaver som gjelder informasjonsinnhenting om utenlandske trusler, kan tjenesten søke i rådata med utgangspunkt i et søkebegrep tilhørende en person som oppholder seg i Norge, jf. e-loven § 5-3 tredje ledd.

12 Prop 80. L (2019-2020) kapittel 17, merknad til § 5-3.

13 Denne saken knytter seg ikke til E-tjenestens system for tilrettelagt innhenting.

4.5 E-tjenestens føring av kilde

Utvalget har kontrollert E-tjenestens føring av en kilde som har gjort flere oppdrag mot en ikke statlig aktør. Utvalget er opptatt av at E-tjenestens føring av kilder skjer på bakgrunn av en aktsom vurdering av kilders egnethet. Forsvarlighetsnormen må vurderes i det konkrete tilfellet, der tjenestens informasjonsbehov, risiko og forhold ved kilden vil inngå som relevante momenter.

I denne saken delte utvalget E-tjenestens syn på informasjonsbehovet, men mente at omstendigheter ved kilden gjorde at føringen likevel var uaktsom. Kildeføringen ligger tilbake i tid og E-tjenestens regelverk for kildeføring er betydelig utviklet siden kilden ble ført.

4.6 Kontroll av forbudet mot overvåking i Norge

Utvalget har vurdert tre spørsmål om grensen mellom forbudet mot overvåking av personer i Norge og tjenestens overvåking av norske personer i utlandet.[14]

For det første har utvalget stilt spørsmål om hva E-tjenesten gjør for å avklare om en person har returnert til Norge, slik at overvåkingen stanses. Utvalget har forutsatt at tjenesten til enhver tid tilstreber å minimere tidsgapet mellom retur til Norge og stans av overvåkingen.

For det andre har utvalget vurdert overvåkingen av et norsk telefonnummer som E-tjenesten mente var i bruk av to personer. Begge personene var norske borgere, men bare den ene var et etterretningsrelevant mål som tidvis oppholdt seg i utlandet. Utvalget kritiserte E-tjenesten for ikke å ha vurdert inngrepets mulige konsekvenser for personen som ikke var det etterretningsrelevante målet.[15]

For det tredje har utvalget vurdert overvåkingen av et norsk telefonnummer som på grunn av en feil ikke ble fjernet fra tjenestens overvåkingssystem, da det ikke lenger var etterretningsrelevant. Utvalget kritiserte E-tjenesten for brudd på dagjeldende e-lov § 4.

4.7 Internt regelverk om innhenting i det digitale rom

Med e-loven som trådte i kraft 1. januar 2021 ble E-tjenestens metoder for innhenting av opplysninger lovregulert. E-tjenesten har operasjonalisert enkelte av lovens bestemmelser i et internt regelverk om innhenting i det digitale rom. Regelverket er sikkerhetsgradert. Utvalget har på generelt grunnlag vurdert om de interne bestemmelsene er i tråd med e-loven.

Utvalget har oppfordret tjenesten til å vurdere enkelte bestemmelser i sitt interne regelverk for å sikre at disse harmonerer med e-loven, samt bedt tjenesten om å legge til rette for utvalgets videre kontroll på dette området.

E-tjenesten har meldt til utvalget at en av problemstillingene vil bli tatt opp med Forsvarsdepartementet, og en annen problemstilling vil bli vurdert i forbindelse med en revisjon av regelverket. E-tjenesten ga videre uttrykk for at den ønsker å legge til rette for en effektiv kontroll.

4.8 Klagesaker

Utvalget har i 2022 tatt 11 klager rettet mot E-tjenesten til behandling, mot 10 i 2021. Flere av klagene var samtidig rettet mot andre EOS-tjenester. Utvalget har i 2022 avsluttet 10 klagesaker mot E-tjenesten. Ingen av de avsluttede klagesakene har ført til kritikk av E-tjenesten.

14 Samtlige spørsmål ble behandlet i henhold til e-loven 1998, siden virksomheten spørsmålene knyttet seg til fant sted før ikraftsettelse av e-loven 2020 som trådte i kraft 1. januar 2021.

15 Jf. Utfyllende bestemmelser for Etterretningstjenestens innsamling mot norske personer i utlandet samt for utlevering av personopplysninger til utenlandske samarbeidende tjenester § 3.

5.

Politiets sikkerhetstjeneste

PST er Norges innenlands etterretnings- og sikkerhetstjeneste

Foto: Espen Hofoss / Forsvaret

5.1 Generelt om kontrollen

I 2022 har utvalget gjennomført fire inspeksjoner av PST i Den sentrale enhet (DSE) i Oslo. I tillegg er PST-enhetene i politidistriktene Finnmark, Øst og Innlandet inspisert.

Videre inspiserte utvalget Felles etterretnings- og kontraterrorsenter (FEKTS) der E-tjenesten samarbeider med PST, samt Felles cyberkoordineringssenter (FCKS). FCKS er et samarbeidssenter der E-tjenesten, PST, NSM og Kripos deltar.

I inspeksjonene av PST kontrollerer utvalget særlig følgende:

- Tjenestens innhenting og behandling av personopplysninger.
- Tjenestens nye og avsluttede forebyggende saker, avvergende etterforskingssaker og etterforskingssaker.
- Tjenestens bruk av skjulte tvangsmidler (for eksempel telefon- og romavlytting, dataavlesing og hemmelig ransaking) og kildeføring.
- Tjenestens utveksling av informasjon med innenlandske og utenlandske samarbeidspartnere.

I meldingsåret har utvalget vært særlig opptatt av å kontrollere PSTs registreringer av personer, sperring og sletting av personopplysninger. Som følge av dette har utvalget stilt spørsmål til PST om blant annet sperring i tjenestens systemer. Utvalget vil følge dette opp i 2023.

5.2 Ulovlig droneovervåking i forebyggende saker

Utvalget har vurdert PSTs bruk av droner til å samle inn informasjon i forebyggende saker. Det følger av dagens regelverk at PST kan bruke «fastmontert» kamera[16] men ikke mobile kamera. Bruk av fastmontert kamera forutsetter videre at PST får rettens tillatelse. PST ba ikke om rettens tillatelse til dronebruken, men vurderte i fire saker at Sjef PST kunne fatte beslutningen.

PST viste til Riksadvokatens retningslinjer[17] for politiets bruk av mobile kamera (som inkluderer droner) i etterforskingsøyemed. Tjenesten mente de rettspolitiske hensynene bak straffeprosessloven § 202 a ikke ga grunn til å operere med ulike skranker i etterforsking og i forebyggende saker.

Utvalget viste til at Grunnloven og EMK krever stiller krav om hjemmel for statens inngrep i borgernes privatliv. Overvåking ved hjelp av droner utgjør et inngrep i privatlivet. Lovkravet innebærer at hjemmelen må være tilstrekkelig klar, forutsigbar og tilgjengelig for borgerne, samt gi betryggende rettsikkerhetsgarantier. En slik hjemmel finnes ikke for bruk av droner i forebyggende saker.

På dette grunnlaget rettet utvalget skarp kritikk mot PST for å ha brukt en skjult overvåkingsmetode uten hjemmel i lov. Utvalget oppfordret tjenesten til å stanse bruken og ba om en tilbakemelding.

PST opplyste at tjenesten umiddelbart tok utvalgets vurdering til etterretning og stanset bruken. Videre opplyste PST at saken er tatt opp med Justis- og beredskapsdepartementet, og at departementet har tatt et initiativ til å lovregulere politiets bruk av droner.

Som ledd i PSTs oppfølging av saken har tjenesten avgradert utvalgets avsluttende uttalelse. Utvalgets brev 10. oktober 2022 til PST følger som vedlegg 4.

Utvalget ba om PSTs syn på om personer som er blitt overvåket på ulovlig grunnlag skal underrettes om dette, jf. kravet til effektivt rettsmiddel etter EMK artikkel 13. PST har opplyst at det ikke kan gis underretning til personene som ble ulovlig overvåket, fordi denne delen av saken ikke kan avgraderes. I henhold til EOS-kontrolloven § 11 er utvalget bundet av forvaltningens avgjørelse om sikkerhetsgradering.

5.3 PSTs bruk av kilde

Utvalget har kritisert PSTs bruk av en kilde i en forebyggende sak.

PST ba kilden om informasjon uten å ha gjort tilstrekkelige etiske vurderinger av om dette ville bety at kilden måtte bryte

16 Jf. politiloven § 17 d. jf. straffeprosessloven § 202 a.

17 Retningslinjer av 17. september 2021 – Politiets bruk av mobile og fjernbetjente kamera i etterforskingsøyemed.

Forebyggende sak (f-sak)
Sak opprettet for å undersøke om noen forbereder et straffbart forhold som PST har til oppgave å forebygge.

Avvergende sak
Sak opprettet for å avverge at det blir begått en straffbar handling som faller inn under PSTs ansvarsområde.

Etterforskingssak (e-sak)
Sak opprettet for å undersøke et straffbart forhold som faller inn under PSTs ansvarsområde.

Sperring
Markering av lagrede opplysninger for å begrense den fremtidige behandlingen av dem. Opplysningene vil være tilgjengelig for svært få i en virksomhet.

sin taushetsplikt. Da PST fikk opplysninger som tjenesten måtte forstå kunne være taushetsbelagt, ba de ikke kilden om å avslutte undersøkelsene.

Utvalget uttalte at når PST ber en kilde om opplysninger, fremfor å be om et utleveringspålegg fra retten, fremstår det som en omgåelse av lovverket. Videre uttalte utvalget at dokumentasjonen i saken var mangelfull og oppfordret PST til å sikre god dokumentasjon i alle kildesaker.

5.4 Registrering av enkeltpersoner

5.4.1 Kort om utvalgets kontroll

I kontrollen av PSTs registreringer i forebyggende øyemed er utvalget opptatt av at kravene til nødvendighet, relevans og formålsbestemthet er oppfylt. Et viktig kontrollpunkt er det skjerpede nødvendighetskravet for behandling av særlige kategorier personopplysninger, for eksempel en persons politiske eller religiøse overbevisning, jf. politiregisterloven § 7.

5.4.2 Registrering av stortingsrepresentanter

Utvalget har vurdert PSTs registreringer av tre stortingsrepresentanter. PST opplyste at representantene ble ansett for å besitte verdier av interesse for fremmed etterretning, og at registreringene var nødvendige for å forebygge at de ble utsatt for ulovlig etterretning. Tjenesten opplyste samtidig at registreringene ikke lenger var nødvendige og dermed ville slettes.

Utvalget har overfor PST understreket viktigheten av individuelle begrunnelser. Utvalget mente at PST ikke hadde godtgjort at nødvendighetskriteriet for registreringene var oppfylt på registreringstidspunktet.

5.4.3 Andre registreringer

Utvalget har kritisert PST for å ha registrert tre personer uten at det var nødvendig, og dermed uten rettslig grunnlag. I tillegg kritiserte utvalget tjenesten for å ha registrert en person over ett år lenger enn det var rettslig grunnlag for. PST har opplyst til utvalget at registreringene er slettet.

5.4.4 Sletting av registrering etter oppfordring fra Stortinget

I årsmeldingen for 2021 informerte utvalget Stortinget om at PST hadde beholdt en registrering som utvalget mente skulle vært slettet. Stortinget ba PST om å slette opplysningene om denne personen.[18] PST har opplyst til utvalget at registreringen nå er slettet.

5.5 Klagesaker

Utvalget har i 2022 tatt 24 klager rettet mot PST til behandling, mot 17 i 2021. Flere av klagene var også rettet mot andre EOS-tjenester. Utvalget har i 2022 avsluttet 20 klagesaker mot PST.

I 2022 har utvalget uttalt kritikk mot PST i to klagesaker. Det er gitt utfyllende begrunnelse til klager i én av sakene. Klager fikk vite at utvalget hadde kritisert PST for å ha oppbevart opplysninger om klageren lengre enn det som var nødvendig.

Utvalget har kritisert PST for mangelfulle undersøkelser og manglende dokumentoversendelse til utvalget som ledd i vår undersøkelse av en klagesak. PST oversendte alle relevante dokumenter før utvalget sluttbehandlet saken.

18 Innst. 432 S (2021-2022) jf. EOS-utvalgets årsmelding 2021, punkt 4.2.

Utleveringspålegg
Et rettslig pålegg om å utlevere bevismateriale til politiet eller materiale til bruk av PST i forebyggende sak.

Formålsbestemthet
Et prinsipp om at personopplysninger bare kan behandles for et formål som er angitt presist på forhånd.

6.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet

NSM er Norges direktorat for nasjonal forebyggende sikkerhet

6.1 Generelt om kontrollen

I 2022 har utvalget gjennomført to inspeksjoner av Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). Én av inspeksjonene var rettet mot NSMs behandling av klareringssaker. Den andre inspeksjonen var av Nasjonalt cybersikkerhetssenter (NCSC). NCSC skal beskytte grunnleggende nasjonale funksjoner, offentlig forvaltning og næringsliv mot alvorlige digitale angrep. Utvalget har også inspisert Felles cyberkoordineringssenter (FCKS). FCKS er et samarbeidssenter der E-tjenesten, PST, NSM og Kripos deltar.

Utvalget har i 2022 vært særlig opptatt av saksbehandlingstid i klareringssaker.

I inspeksjonene av NSM kontrollerer utvalget særlig følgende:

- NSMs behandling av saker der klarering er nektet, nedsatt eller suspendert av klareringsmyndigheten, samt deres behandling av klager over slike saker.
- NSMs saksbehandlingstid i klareringssaker.
- NSMs samarbeid med andre EOS-tjenester.
- NSMs behandling av personopplysninger.
- NSMs tekniske kapasiteter.

6.2 Saksbehandlingstid i klareringssaker

En klareringssak skal forberedes og avgjøres «uten ugrunnet opphold».[19] I hver sak må klareringsmyndigheten vurdere hvor lang behandlingstid som er nødvendig ut fra sakens art, omfang og tilgjengelige saksbehandlingsressurser.

For den som skal klareres er det viktig med en rask avklaring av om man får sikkerhetsklarering. Siden klarering ofte er en forutsetning for å utføre et konkret arbeid, er det en belastning å gå i uvisshet om man kan akseptere eller fortsette i en stilling. Arbeidsgiver risikerer på sin side å miste nødvendig arbeidskraft når behandlingen av en klareringssak blir langvarig.

Utvalget er derfor opptatt av å kontrollere at klareringssakene behandles på en rettssikker måte og innen rimelig tid.

Saksbehandlingstiden kan være saklig begrunnet, for eksempel for å sikre at saken er tilstrekkelig opplyst. I klareringsmyndighetene ligger en stor andel av sakene «i kø» uten at det arbeides aktivt med dem. Utvalget er særlig opptatt av at saker ikke ligger ubehandlet unødvendig lenge.

Nedenfor følger en tabell over saksbehandlingstid i 2022 som opplyst av NSM:[20]

SAKSBEHANDLINGSTID NSM 2022	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid totalt	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid positive avgjørelser[21]	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid negative avgjørelser
Forespørsel om innsyn	70 dager (8 saker)[22]		
Forespørsel om klarering	100 dager (164 saker)[23]	94 dager (156 saker)	463 dager (2 saker)
Klage 1. instans	306 dager (4 saker)[24]	Ingen saker	335 dager (3 saker)
Klage 2. instans	477 dager (46 saker)[25]	582 dager (3 saker)	457 dager (33 saker)

19 Dette følger av forvaltningsloven § 11a, som gjelder for klareringssaker så lenge annet ikke er bestemt.

20 Statistikken er beregnet fra dagen klareringsmyndigheten mottok anmodningen.

21 Klagere som har fått delvis gjennomslag er tatt med i statistikken «positive avgjørelser».

22 NSM behandlet også én klage på forespørsel om innsyn der direktoratet var klageinstans. Der var saksbehandlingstiden 12 dager.

23 Dette inkluderer henlagte saker.

24 Dette inkluderer én henlagt sak.

25 Dette inkluderer saker som er henlagt, avvist, opphevet, returnert og én sak der klagen førte til omgjøring til ugunst for klageren.

I årsmeldingen for 2021 uttrykte utvalget bekymring over at saksbehandlingstiden på nesten alle områder hadde gått opp sammenlignet med 2020. Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité forutsatte i sin innstilling til Stortinget[26] om utvalgets årsmelding at NSM «tar grep for å redusere sakshandsamingstida.»

Saksbehandlingstiden for både klareringssaker og især klagesaker i andreinstans har likevel gått opp fra 2021 til 2022 i NSM.

I henhold til EOS-kontrolloven § 14 femte ledd kan utvalget gjøre departementet kjent med forhold det bør kjenne til. I brev 3. februar 2023 til Justis- og beredskapsdepartementet uttalte utvalget at økningen i saksbehandlingstiden i klareringssaker er urovekkende.

6.3 Klagesaker

Utvalget har i 2022 tatt 16 klager rettet mot NSM til behandling, mot 9 i 2021. Flere av klagene var rettet mot andre tjenester i tillegg. Klagesakene gjaldt både overvåking og spørsmål om sikkerhetsklarering. I 2022 avsluttet utvalget 13 klagesaker. Fem av sakene ble avsluttet med kritikk. Alle klagene som endte med kritikk, gjaldt lang saksbehandlingstid i klareringssaker.

I tre av klagesakene gikk det omtrent ett år før NSM foretok noen saksbehandlingsskritt. I den fjerde saken brukte NSM halvannet år på å behandle klareringssaken som klageinstans.

I den femte saken fikk NSM kritikk for lang saksbehandlingstid i både innsynsdelen av saken og i selve klareringssaken. NSM brukte over fem måneder på å behandle innsynsklagen, og det gikk sju måneder fra NSM mottok klagesaken til det ble gjort saksbehandlingskritt i selve klareringssaken.

I to av klagene der NSM fikk kritikk for sin saksbehandlingstid som klageinstans, fikk også henholdsvis Sivil klareringsmyndighet (SKM) og Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA) kritikk for lang saksbehandlingstid som førsteinstans.

26 Innst. 432 S (2021-2022).

7.

Forsvarets sikkerhetsavdeling

FSA har overordnet ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste i Forsvaret

Foto: Jonas Selim / Forsvaret

7.1 Generelt om kontrollen

Utvalget har i 2022 gjennomført to inspeksjoner av Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA).

Utvalget har i kontrollen av FSA vært særlig opptatt av avdelingens utøvelse av operativ sikkerhetstjeneste. I 2022 ble begge inspeksjonene rettet mot dette temaet. I 2023 vil utvalget inspisere FSAs funksjon som klareringsmyndighet.

7.2 Klagesaker

Utvalget har i 2022 tatt 11 klager rettet mot FSA til behandling, mot 6 klagesaker i 2021. Det er avsluttet 8 klagesaker mot FSA i 2022. Klagesakene gjaldt både overvåking og spørsmål om sikkerhetsklarering. Tre av sakene ble avsluttet med kritikk. Alle klagene som endte med kritikk, gjaldt lang saksbehandlingstid i klareringssaker.

I den ene saken fikk FSA kritikk for å ha latt en klagesak ligge ubehandlet i over et halvt år. NSM ble også kritisert for saksbehandlingstiden i behandlingen av klagen i andre instans.

I den andre saken brukte FSA nesten ett år på å ferdigbehandle saken. I den tredje saken var saksbehandlingstiden ett år og tre måneder.

7.3 Saksbehandlingstid i klareringssaker

Nedenfor følger en tabell over saksbehandlingstid i 2022 som opplyst av FSA:[27]

SAKSBEHANDLINGSTID FSA 2022	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid totalt	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid positive avgjørelser[28]	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid negative avgjørelser
Anmodning om innsyn	14 dager (14 saker)[29]		
Anmodning om klarering	41 dager (22 392 saker)	38 dager (22 134 saker)	268 dager (258 saker)[30]
Klage 1. instans	130 dager (48 saker)	135 dager (6 saker)	128 dager (42 saker)

Sammenlignet med 2021 merker utvalget seg at saksbehandlingstiden for innsynsbegjæringer har gått noe opp, og at saksbehandlingstiden for klager i første instans har gått noe ned.

27 Statistikken er beregnet fra dagen klareringsmyndigheten mottok anmodningen.

28 Klagere som har fått delvis gjennomslag er tatt med i statistikken «positive avgjørelser».

29 FSA behandlet én klage om innsyn. Saksbehandlingstiden på denne var 14 dager.

30 I 101 av disse sakene ble det nektet klarering, mens det i 157 av sakene ble innvilget klarering med vilkår, lavere nivå, kortere tid eller kombinasjoner av dette.

8.

Sivil klareringsmyndighet

SKM er den største klarerings-myndigheten i sivil sektor

8.1 Generelt om kontrollen

Utvalget har i 2022 gjennomført én inspeksjon av Sivil klareringsmyndighet (SKM). Inspeksjonen handlet blant annet om saksbehandlingstid i klareringssaker og nye regler om personhistorikk i slike saker.

En planlagt inspeksjon hos klareringsmyndigheten ved Statsministerens kontor ble avlyst fordi klareringsansvaret ble overført til Sivil klareringsmyndighet 15. september 2022.

8.2 Om vurdering av religiøs tilhørighet i klareringssaker

I kontrollen av klareringssaker er utvalget særlig oppmerksom på at de forhold som vektlegges er relevante og tilstrekkelig opplyst. Utvalget har undersøkt to klareringssaker der personenes religiøse tilhørighet ble vurdert av klareringsmyndigheten. Utvalget fant ikke grunn til å kritisere at personene ble nektet klarering, da andre forhold var avgjørende for resultatet.

Utvalget bemerket at SKM ikke syntes å ha tilstrekkelig dekning for sin vektlegging av personenes religiøse tilhørighet. Dersom religiøs tilhørighet skal vurderes og vektlegges, bør klareringsmyndigheten avholde sikkerhetssamtale for å avklare personens syn på forholdet mellom religiøse og juridiske normer.

8.3 Klagesaker

Utvalget har i 2022 tatt to klager rettet mot SKM til behandling, mot én klagesak i 2021. Det er avsluttet to klagesaker mot SKM i 2022. Én av sakene ble avsluttet med kritikk. SKM fikk kritikk for samlet sett å ha brukt ett år og sju måneder på å behandle klareringssaken og klagen i førsteinstans. I den samme klagesaken ble også NSM kritisert for saksbehandlingstiden i behandlingen av klagen i andreinstans.

8.4 Saksbehandlingstid i klareringssaker

Nedenfor følger en tabell over saksbehandlingstid i 2022 som opplyst av SKM:[31]

SAKSBEHANDLINGSTID SKM 2022	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid totalt	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid positive avgjørelser[32]	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid negative avgjørelser
Forespørsel om innsyn[33]	6 dager (49 saker)		
Forespørsel om klarering[34]	56 dager (6270 saker)	46 dager (6011 saker)	284 dager (259 saker)
Klage 1. instans	160 dager (56 saker)	208 dager (8 saker)	152 dager (48 saker)

Saksbehandlingstiden i SKM ligger i hovedsak på samme nivå som i 2021.

31 Statistikken er beregnet fra dagen klareringsmyndigheten mottok anmodningen.

32 Klagere som har fått delvis gjennomslag er tatt med i statistikken «positive avgjørelser».

33 Gjennomsnittsbehandlingstid på klagesaker om innsyn var 14 dager i 2022.

34 SKM har også opplyst om gjennomsnittlig saksbehandlingstid for innkommende opplysninger i klareringssaker. I 2022 var denne saksbehandlingstiden 136 dager i snitt.

Personhistorikk
Det kreves opplysninger om en persons bakgrunn som er sikkerhetsmessig relevant for de siste 10 årene for å gjennomføre en personkontroll i forbindelse med sikkerhetsklarering.

9.

Kontroll av annen EOS-tjeneste

Foto: Synne Nilsson / Forsvaret

9.1 Generelt om kontrollen

Utvalget kontrollerer EOS-tjeneste uavhengig av hvilken del av offentlig forvaltning som utfører den. Kontrollområdet er funksjonelt definert og ikke begrenset til bestemte organisatoriske enheter.

Utvalget har i 2022 tatt én klage mot annen EOS-tjeneste til behandling, mot tre klagesaker i 2021. To klagesaker ble avsluttet mot annen EOS-tjeneste i 2022, begge uten kritikk.

9.2 Etterretningsbataljonen

Utvalget skal gjennomføre en årlig inspeksjon av Etterretningsbataljonen (Ebn). Temaet for utvalgets inspeksjon av Ebn på Setermoen i Troms var blant annet samarbeidet mellom Ebn og E-tjenesten, og om hvordan Ebn gjennomfører HUMINT-øvelser og utdanning i Norge. Inspeksjonen ga ikke grunn til oppfølging.

9.3 Forsvarets spesialstyrker

Utvalget skal gjennomføre en årlig inspeksjon av Forsvarets spesialstyrker. I 2022 inspiserte utvalget Marinejegerkommandoen (MJK) i Bergen. Inspeksjonen omfattet blant annet samarbeidet mellom MJK og E-tjenesten og rutiner for lagring og sletting av personopplysninger.

Inspeksjonen ga ikke grunn til oppfølging.

HUMINT
Forkortelse for Human Intelligence - en etterretningsdisiplin som benytter menneskebasert innhenting.

10.

Vedlegg

VEDLEGG 1 – Høringsinnspill om forslag til endringer i EOS-kontrolloven

STORTINGETS KONTROLLUTVALG
FOR ETTERRETNINGS-, OVERVÅKINGS- OG SIKKERHETSTJENESTE

Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Kopi:
Vedlegg: 1

8.4.2022

Vår ref.: 2021/276-8

Deres ref.: 2021/4156

Forslag til endringer i EOS-kontrolloven mv. – høringsinnspill fra EOS-utvalget

EOS-utvalget viser til Stortingets brev 15. mars 2022 der det bes om skriftlige høringsinnspill til endringer i blant annet EOS-kontrolloven.

I ny § 18 b i EOS-kontrolloven er det foreslått en egen bestemmelse om EOS-utvalgets behandling av personopplysninger. Stortinget viser til at EOS-kontrolloven har enkelte bestemmelser som gjelder behandling av personopplysninger (§§ 6 andre ledd, 8 og 16), men at det likevel er hensiktsmessig med en generell bestemmelse. Det er også vist til at det det ikke må kunne reises tvil om rettsgrunnlaget for å behandle personopplysninger. Det er ikke ansett nødvendig med en egen hjemmel for viderebehandling av opplysninger fra EOS-tjenestene.

EOS-kontrollovens bestemmelser forutsetter at utvalget kan behandle de personopplysninger som er nødvendige for å utføre kontrolloppdraget. I lys av rettsutviklingen er utvalget likevel enig i at det bør vedtas en bestemmelse om utvalgets behandling av personopplysninger.

Videre er utvalget enig med Stortinget i at utvalgets taushetsplikt i kontrolloven § 11 første ledd ivaretar behovet for unntak fra personvernforordningen artikkel 13, 14 og 15, jf. personopplysningsloven § 16 bokstav d.

Høringsinstansene bes om å vurdere «om det er behov for ytterligere lovbestemte unntak fra artiklene 5, 12, 16-22 eller 34 med bakgrunn i de spesielle hensyn som gjør seg gjeldende for utvalgets arbeid.»

Utvalget mener det bør gjøres unntak fra de aktuelle artiklene, gitt utvalgets vide innsynsrett i sikkerhetsgraderte opplysninger og allmenne taushetsplikt. Utvalget vil regelmessig behandle personopplysninger om personer som aldri kan få vite at utvalget har gjort dette, både ved inspeksjoner, klagesaker og eget tiltak-saker.

EOS-utvalget imøteser en nærmere utredning av behovet for unntak fra de enkelte artiklene og et eventuelt forslag til lovregulering. Utvalgets sekretariat er til disposisjon dersom Stortinget ønsker en nærmere dialog om utformingen av regelverket.

POST: Postboks 84 Sentrum, 0101 OSLO
BESØK: Nils Hansens vei 25
TELEFON: 23310930
E-POST: post@eos-utvalget.no
INTERNETT: www.eos-utvalget.no

Vår ref.: 2021/276

EOS-utvalget finner det ikke formålstjenlig med en bestemmelse i EOS-kontrolloven om at krav fra den registrerte om kopi av personopplysninger fra forvaltningen, skal rettes mot forvaltningen, jf. personvernforordningen artikkel 15 nr. 3. Det vises til de grunner Stortinget har oppstilt i høringsnotatet.

Til de øvrige foreslåtte endringene i EOS-kontrolloven har EOS-utvalget ingen innspill.

Med vennlig hilsen

Astri Aas-Hansen
utvalgsleder

VEDLEGG 2 - Høringssvar om forslag til endringer i e-loven

Forsvarsdepartementet
Postboks 8126 Dep.
0032 OSLO

26.9.2022

Vår ref.: 2022/414-9 Deres ref.: 2016/2773-185/FD II 6/SIH

Høringssvar fra EOS-utvalget – Forslag til endringer i etterretningstjenesteloven

1. Innledning

EOS-utvalget viser til Forsvarsdepartementets høringsbrev 27. juni 2022 om endringer i etterretningstjenesteloven. Frist for å inngi høringssvar er 27. september 2022.

Forslaget får betydning for EOS-utvalgets kontrollvirksomhet og gir dermed grunn til enkelte merknader.

Utvalget merker seg at forslaget bl.a. har sin bakgrunn i avsagte dommer fra EMD og EU-domstolen om hvilke krav EMK og EU-retten stiller til nasjonale bulkinnsamlingsregimer. Forslaget til lovendringer tar sikte på å sikre og tydeliggjøre Norges etterlevelse av EMK og EØS-retten. Dette er viktig også i relasjon til EOS-utvalgets kontroll, som blant annet har til formål å se til «at tjenestene respekterer menneskerettighetene» (EOS-kontrolloven § 2).

Forslaget til endringer i etterretningstjenesteloven § 7-3 går ut på å splitte opp den myndigheten til å pålegge ekomtilbydere tilrettelegging som nå er lagt til sjefen for Etterretningstjenesten. Beslutning om å kreve speiling av kommunikasjonsstrømmer som grunnlag for søk og innhenting etter § 7-8 og 7-9 skal treffes av tingretten (forslag til ny § 7-3 andre ledd). Sjefen for E-tjenesten skal imidlertid kunne beslutte speiling av kommunikasjonsstrømmer som utelukkende skal benyttes for testing og analyse etter §§ 7-5 og 7-7 fjerde ledd med sikte på å avklare om det foreligger grunnlag for å fremme begjæring om en slik beslutning fra retten (forslag til ny § 7-3 første ledd).

Utvalget oppfatter det slik at formålet med forslaget til § 7-3 første ledd er at E-tjenesten skal kunne vurdere og faktuelt grunngi hvilke kommunikasjonsbærere som antas å transportere mest mulig etterretningsrelevant kommunikasjon, for så å fremme begjæring om rettens beslutning etter andre ledd. Informasjonen som speiles etter forslag til § 7-3 første ledd kan ikke benyttes til etterretningsproduksjon.[1]

Etter utvalgets oppfatning er det hovedsakelig to forhold som gjør at henvisningen til §§ 7-5 og 7-7 fjerde ledd skaper uklarheter. For det første gjelder forslaget til § 7-3 første ledd et annet og nytt

[1] Høringsnotatet side 17.

POST: Postboks 84 Sentrum, 0101 OSLO
BESØK: Nils Hansens vei 25
TELEFON: 23310930
E-POST: post@eos-utvalget.no
INTERNETT: www.eos-utvalget.no

formål enn §§ 7-5 og 7-7 fjerde ledd. Av denne grunn er det uklart om testinnhenting og testanalyser etter § 7-5 kan benyttes til det formålet forslaget til § 7-3 første ledd angir.

For det andre skal lovgivning som omhandler personopplysninger begrense omfanget av innsamlingen, behandlingen av dataene og lagringstiden til det som er nødvendig for formålet med innsamlingen. Slike krav oppstilles i § 7-5 for data til testformål, og i §§ 7-7 flg. for metadata og innholdsdata til etterretningsproduksjon, i tillegg til kapittel 9. Utvalget savner en tilsvarende klargjøring av hvilke krav av denne typen som skal gjelde for data som blir innsamlet i kraft av ny § 7-3 første ledd.

For å klargjøre hvilke behandlingsregler som gjelder for opplysninger innhentet etter forslag til § 7-3 første ledd, bør det etter utvalgets oppfatning vurderes om det er behov for å regulere dette i en egen bestemmelse der formålet til forslag til § 7-3 tillegges avgjørende betydning for utformingen av tilhørende behandlingsregler. Siden §§ 7-5 og 7-7 fjerde ledd forfølger andre formål, bør ikke disse uten videre gis tilsvarende anvendelse.

2. Kan testing og analyse etter § 7-5 benyttes for det formålet forslaget til § 7-3 angir?

For det angitte formålet i forslaget til § 7-3 første ledd, kan sjefen for E-tjenesten beslutte speiling med sikte på testinnhenting og testanalyse etter § 7-5. Paragraf 7-5 hjemler utelukkende teknisk understøttelse av TI-systemet for å muliggjøre bl.a. utvalg av kommunikasjonsbærere. For å vurdere om en kommunikasjonsbærer inneholder etterretningsrelevant kommunikasjon etter forslag til § 7-3 første ledd og således danner grunnlag for en begjæring til retten etter forslag til § 7-3 andre ledd, legger utvalget til grunn at E-tjenesten nødvendigvis må foreta en vurdering som går utover en ren teknisk understøttelse. Selv om data speilet etter forslag til § 7-3 første ledd ikke skal kunne benyttes til etterretningsproduksjon, vil det etter utvalgets oppfatning måtte foretas en etterretningsfaglig vurdering dersom E-tjenesten skal kunne ha en kvalifisert mening om en kommunikasjonsbærer inneholder etterretningsrelevant kommunikasjon eller ikke. Etter utvalgets oppfatning hjemler ikke testinnhenting og -analyse etter § 7-5 en slik etterretningsfaglig vurdering.[2]

Dette viser den underliggende mangelen med lovforslaget. Etter gjeldende kapittel 7 knytter bestemmelsene seg hovedsakelig til to formål; testinnhenting og testanalyser etter § 7-5, og etterretningsproduksjon etter § 7-7 flg. Forslaget til § 7-3 første ledd innfører slik utvalget ser det et tredje formål; å avklare om det foreligger grunnlag for begjæring til retten om speiling av kommunikasjonsstrømmer. Når eksisterende bestemmelser i kapittel 7 gis tilsvarende anvendelse for et nytt formål de opprinnelige bestemmelsene ikke var myntet på, oppstår uklarheter og avgrensningsproblemer som beskrevet ovenfor.

3. Hvilke behandlingsregler gjelder for data speilet til testing og analyse etter § 7-7 fjerde ledd?

Gitt at departementet velger å opprettholde henvisningen til §§ 7-5 og 7-7 fjerde ledd i forslaget til § 7-3 første ledd, vil det særlig for testing og analyse etter § 7-7 fjerde ledd ikke være mulig for utvalget å føre en reell kontroll med at de speilede dataene *kun* benyttes til å avklare om det foreligger grunnlag for å fremme begjæring – og ikke til *etterretningsproduksjon*.

Bakgrunnen er at § 7-7 opprinnelig er ment å hjemle innhenting og lagring av metadata i bulk som skal inngå i etterretningsproduksjonen gjennom søk i medhold av § 7-8. Departementets forslag om at sjefen for E-tjenesten skal kunne speile og lagre metadata til testing og analyse etter § 7-7 fjerde ledd med et annet formål enn etterretningsproduksjon for øye, ledsages ikke av noen mekanismer for å holde disse dataene adskilt fra data til etterretningsproduksjon. Til sammenligning oppstiller § 7-5 tredje ledd et krav om at innhentede data til teknisk understøttelse holdes adskilt i et kortidslager.

[2] Se Prop. 80 L (2019-2020) side 107 og 215.

Videre oppstiller § 7-7 heller ingen behandlingsbegrensninger utover en henvisning til § 7-5 femte ledd. Også dette står i kontrast til § 7-5 som har strenge behandlingsregler. For eksempel bestemmer § 7-5 fjerde ledd at data kun kan lagres i 14 dager dersom det dreier seg om opplysninger som kan knyttes til enkeltpersoner, mens metadata som speiles etter forslag til § 7-3 første ledd til testing og analyse etter § 7-7 fjerde ledd vil kunne lagres i 18 måneder, jf. § 7-7 tredje ledd.

Når formålet med forslaget til § 7-3 første ledd er at E-tjenesten skal kunne faktuelt grunngi en begjæring om speiling etter forslag til § 7-3 andre ledd,[3] ber utvalget departementet vurdere om testinnhenting og -analyse etter § 7-7 er nødvendig for å oppnå dette formålet. Formålet med § 7-7 fjerde ledd er slik utvalget ser det først og fremst å analysere, feilsøke og oppdatere metadatalageret, og ikke å identifisere etterretningsrelevante kommunikasjonsstrømmer.

Dersom sjefen for E-tjenesten likevel gis kompetanse til å speile kommunikasjonsstrømmer til testing og analyse etter § 7-7 fjerde ledd, er utvalget av den oppfatning at det samtidig bør oppstilles en plikt til å holde disse dataene adskilt fra øvrige metadata som innhentes og lagres etter § 7-7. Videre bør det også oppstilles behandlingsregler for å redusere risikoen for feil og misbruk. Det bør særlig vurderes om en lagringstid på 18 måneder er nødvendig, gitt at disse dataene ikke skal benyttes til retrospektive søk for etterretningsproduksjonsformål.

4. Beslutning om speiling truffet av sjefen for E-tjenesten mangler tidsbegrensning

Etter forslag til § 7-3 første ledd er det ingen tidsbegrensning for hvor lenge sjefen for E-tjenesten kan beslutte speiling. Forslag til § 7-3 fjerde ledd angir etter sin ordlyd kun en tidsbegrensning for speiling som besluttes av *retten*.

Både EMD og EU-domstolen har slått fast at det klart må fremgå av nasjonal lovgivning hvor lenge en tillatelse til en bulkinnsamlingsoperasjon kan vare.[4]

Etter utvalgets oppfatning må det derfor i lovs form klart angis en absolutt frist for hvor lenge en beslutning av sjefen for E-tjenesten om speiling kan vare. Videre må speilingen avsluttes tidligere dersom grunnvilkårene i kapittel 5 ikke lenger er oppfylt.

5. Uklarhet om begrepene «etterretningsformål» og «etterretningsproduksjon»

I høringsnotatet[5] uttales det at informasjon som speiles etter forslag til § 7-3 første ledd «ikke kan benyttes til etterretningsformål etter loven § 1-3 første ledd bokstav c, dvs. for å løse en av Etterretningstjenestens oppgaver etter kapittel 3».

Det følger av § 7-1 første ledd at et av grunnvilkårene for E-tjenestens adgang til tilrettelagt innhenting er at det gjøres for *etterretningsformål*. Dette formålet må være oppfylt på alle stadier av TI-prosessen.

Etterretningsformål er de formål som fremgår av loven kapittel 3, jf. § 1-3 bokstav c. E-loven § 3-5 bokstav c bestemmer at gjennomføring av «testing av teknisk utstyr og annen trenings- og øvingsaktivitet» er et etterretningsformål. Videre fremgår det av Prop. 80 L (2019–2020) at teknisk understøttelse etter § 7-5 regnes som et etterretningsformål, samtidig som slike testdata ikke kan benyttes til etterretningsproduksjon, jf. side 107.

Utvalget antar at departementet mener å presisere at speiling til testing og analyse etter forslag til § 7-3 første ledd ikke kan benyttes i *etterretningsproduksjon* etter §§ 3-1 til 3-4. I motsatt fall – at

[3] Høringsnotatet side 15.
[4] Se bl.a. Centrum för Rättvisa avsnitt 331 og La Quadrature du Net avsnitt 138.
[5] Side 17.

de speilede dataene ikke kan benyttes til etterretningsformål – vil speilingen ikke oppfylle grunnvilkåret til etterretningsformål i § 7-1.

6. Uklart om forslaget til § 7-3 gir hjemmel til speiling for utviklings- og vedlikeholdsformål

Forslaget til § 7-3 første ledd bestemmer at det kan besluttes speiling til testing og analyse etter §§ 7-5 og 7-7 fjerde ledd «med sikte på å avklare om det foreligger grunnlag for å fremme begjæring om rettens beslutning etter annet ledd». I høringsnotatet[6] uttales det at «[f]ormålet med speiling er å kunne avklare om det foreligger grunnlag for å fremme begjæring til retten om å tillate speiling som grunnlag for søk og innhenting etter §§ 7-8 og 7-9».

Etter utvalgets oppfatning er det uklart om Etterretningstjenesten etter den foreslåtte bestemmelsen vil ha hjemmel til å speile med det formål å bruke dataene til utvikling, vedlikehold og oppdatering av TI-systemet.

Med vennlig hilsen

Astri Aas-Hansen
utvalgsleder

[6] Side 17.

VEDLEGG 3 – Møter, besøk, foredrag og deltakelse på konferanser

- Kontrollorganene i International Oversight Working Group møttes i mars i Bern i Sveits. Utvalget var representert ved sekretariatet. I 2022 ble de to svenske kontrollorganene Sakerhets- och integritetsskyddsnåmnden og Statens inspektion for forsvarsunderrattelseverksamheten også med i samarbeidet som fra før inkluderer kontrollorganer fra Norge, Danmark, Sveits, Belgia, Nederland og Storbritannia.

- Sekretariatet besøkte i april det nederlandske kontrollorganet CTIVD i Haag for å diskutere felles problemstillinger knyttet til kontrollen med EOS-tjenestene.

- Et utvalgsmedlem holdt i mai foredrag på Nordic Surveillance Control Conference i Oslo. Konferansen handlet om kontroll med det ordinære politiets bruk av kommunikasjonskontroll.

- Sekretariatet deltok i juni på en workshop i Berlin om kontroll med etterretningstjenester. Arrangementet var i regi av tenketanken Stiftung Neue Verantwortung.

- Et utvalgsmedlem holdt foredrag på fagforeningen Parats sikkerhetsklareringsseminar i mai.

- Sekretariatet var i mai på besøk hos Diskrimineringsnemnda i Bergen for å utveksle erfaringer.

- Utvalgsleder hadde i juni et møte med riksrevisor Karl Eirik Schjøtt-Pedersen.

- Et utvalgsmedlem og to fra sekretariatet holdt i september foredrag for Oslo tingrett i forbindelse med innføring av E-tjenestens metode tilrettelagt innhenting og kontrollen med den.

- To ansatte i det kanadiske kontrollorganet National Security and Intelligence Review Agency (NSIRA) besøkte i september Oslo for å utveksle erfaringer med EOS-utvalgets sekretariat. Sekretariatet har i 2022 også hatt flere digitale møter med NSIRA.

- En ansatt i sekretariatet holdt et foredrag på en internasjonal konferanse i Antwerpen i september om kontroll med sikkerhetsklarering.

- Utvalgsleder deltok i oktober på European Intelligence Oversight Conference i London. Konferansen samlet kontrollorganer fra store deler av Europa. I forkant av konferansen var det også et møte for de åtte landene som er med i samarbeidsgruppa International Oversight Working Group.

- Ett utvalgsmedlem deltok i november på International Intelligence Oversight Forum som i år ble arrangert i Strasbourg i Frankrike. Konferansen samler kontrollorganer og andre inviterte fra flere verdensdeler.

- Sekretariatsleder holdt i november et foredrag om demokratisk kontroll med EOS tjenester for studenter ved «Etterretning, politikk og samfunn»-emnet hos Forsvarets Høgskole.

VEDLEGG 4 – Brev fra utvalget 10. oktober 2022 til PST

EOS-UTVALGET
STORTINGETS KONTROLLUTVALG
FOR ETTERRETNINGS-, OVERVÅKINGS- OG SIKKERHETSTJENESTE

BEGRENSET
Jf. sikkerhetsloven §§ 5-3 og 5-4, jf. offentleglova § 13

KOPI

Politiets sikkerhetstjeneste
v/konst. sjef PST Roger Berg
Postboks 4773 Nydalen
0421 OSLO

AVGRADERT
DATO 7/2-23 SIGN. HMA

10.10.2022

Vår ref.: 2022/442-6 Deres ref.: 22/02097

PSTs hjemmelsgrunnlag for bruk av droner

EOS-utvalget viser til tidligere korrespondanse om saken, sist PSTs svar til utvalget 26. august 2022. På bakgrunn av tjenestens svar har utvalget følgende avsluttende uttalelse i saken.

Bruk av mobile og fjernbetjente kamera (droner) for å samle inn informasjon gjennom bilde- og eventuelt lydopptak vil utgjøre et inngrep i privatlivet. Dermed krever bruken hjemmel i lov, jf. Grl. §§ 102 og 113, og EMK art. 8. PST har opplyst at tjenesten har benyttet droner som metode i fire forebyggende saker. Utvalget kan ikke se at PST har hjemmel for slik bruk av droner. Praksisen er ulovlig og bør stoppes omgående.

Utvalget vil understreke at PST har et selvstendig ansvar for å se til at tjenesten har tilstrekkelig hjemmel i lov for de metoder den benytter. Utvalget registrerer at PST har lagt riksadvokatens vurdering om spørsmålet i etterforskningssporet til grunn. Riksadvokaten har ikke vurdert spørsmål om hjemmel i det forebyggende sporet.

Heller ikke PST har utredet spørsmålet nærmere for så vidt gjelder forebyggende saker. Tjenesten viser i sitt svar til:

> «[D]e bakenforliggende rettspolitiske hensynene bak strpl. § 202 a ikke gir grunn til å operere med ulike skranker i etterforskning og i forebyggende saker. Retten til privatliv har det samme vernet mot inngrep enten det skjer som ledd i å forebygge en straffbar handling eller som ledd i etterforskningen av et straffbart forhold .. ».

De hensyn som PST her fremholder er relevante for spørsmålet om en lovhjemmel bør gis, men er ikke nok til å utgjøre et hjemmelsgrunnlag.

Legalitetsprinsippet, jf. Grl. § 113, stiller krav om hjemmel i lov for myndighetenes inngrep overfor den enkelte. Etter EMK art. 8 nr. 2 kan staten kun foreta inngrep i borgernes privatliv i samsvar med lov og når det er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til ett eller flere av formålene som er nevnt i bestemmelsen. En gjennomgang av rettspraksis i EMD viser at lovkravet innebærer at hjemmelen må være tilstrekkelig klar, forutsigbar og tilgjengelig for borgerne. I tillegg må hjemmelen være utformet slik at den gir tilstrekkelige rettssikkerhetsgarantier.[1]

[1] Jf. bl.a. Ot.prp. nr. 64 (1998–1999) kap. 4.2, NOU 2004:6 kap. 7.2.3.2, Ot.prp. nr. 60 (2004–2005) kap. 3.3, NOU 2009:15 kap. 6.3, Prop. 68 L (2015–2016) kap. 12.3. Av EMDs rettspraksis se særlig *P.G and J.H. v. the United Kingdom*, *Kopp v. Switzerland*, *Klass and Others v. Germany*, *Silver and others v. the United Kingdom*. For lovkravet se *Vavřička and Others v. the Czech Republic* og *Klaus Müller v. Germany*. For krav til lovens kvalitet se bl.a. *Weber and Saravia v. Germany*, *Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom*. For krav til rettsikkerhetsgarantier se *Bykov v. Russia*, *Vig v. Hungary* og *Söderman v. Sweden*

BEGRENSET
Jf. sikkerhetsloven §§ 5-3 og 5-4, jf. offentleglova § 13

POST: Postboks 84 Sentrum, 0101 OSLO
BESØK: Nils Hansens vei 25
TELEFON: 23310930
E-POST: post@eos-utvalget.no
INTERNETT: www.eos-utvalget.no

BEGRENSET

Departementet har ansett skjult kameraovervåkning med fastmontert kamera som et inngrep som krever hjemmel i lov, jf. Prop. 68 L (2015–2016). Dette alene tilsier at PST burde ha gjort en tilsvarende vurdering for skjult kameraovervåkning med droner.

Bruk av droner i det etterforskende sporet krever også klar lovhjemmel. Utvalget går ikke nærmere inn på dette, jf. EOS-kontrolloven § 1 andre ledd.

Utvalget vil fremheve at det uansett er en forskjell mellom de to sporene. Etterforskning og forebyggende saker har ulike utgangspunkter og mål, samt ulike hjemler for tvangsmiddelbruk i lovverket. Dette fremgår også direkte i lovverket i vilkårene som er satt for tvangsmiddelbruk etter strpl. § 202a og etter politiloven § 17d. En gjennomgang av politiloven og straffeprosesslovens forarbeider[2] viser at både departementet og Stortinget har vært oppmerksom på prinsipielle spørsmål og særlige betenkeligheter rundt å tillate bruk av tvangsmidler i forebyggende arbeid.

***

- *EOS-utvalget retter skarp kritikk mot PST for å ha iverksatt bruk av skjulte metoder uten hjemmel i lov i fire saker*
- *EOS-utvalget oppfordrer tjenesten til å stanse bruken av skjult kameraovervåkning med droner i forebyggende saker, jf. EOS-kontrolloven § 14 siste ledd.*

Det bes om en tilbakemelding på hva som blir foretatt snarest mulig og **senest 1. november 2022**, jf. EOS-kontrolloven § 14.

I tilbakemeldingen ber utvalget også om PSTs syn på om personer som er overvåket på ulovlig grunnlag skal underrettes om dette, og om sletting av innsamlet informasjon i så fall skal utstå til eventuelle rettskrav mot tjenesten er ferdig behandlet. Utvalget viser i denne forbindelse til kravet til effektivt rettsmiddel etter EMK art. 13.

Med vennlig hilsen

Astri Aas-Hansen
utvalgsleder

[2] Se bl.a. NOU 1997:15 kap. 2.1, NOU 1998:4 kap. 10.3.3, NOU 2004:6 kap. 10.3 (særlig kap. 10.3.2.3, 10.3.2.4, 10.3.3.2), Ot.prp. nr. 60 (2004–2005) merknader til § 17a, Innst. O. nr. 113 (2004–2005) kap. 9.2, Innst. 343 L (2015–2016) Tvangsmiddelbruk i avvergende og forebyggende øyemed.

BEGRENSET

VEDLEGG 5 – EOS-kontrolloven[35]

§ 1. Kontrollområdet

Stortinget velger et utvalg til å kontrollere etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (tjenestene) som utføres av den offentlige forvaltning eller under styring av eller på oppdrag fra denne (EOS-utvalget). Kontrollen utføres innenfor rammene av §§ 5, 6 og 7.

Kontrollen omfatter ikke overordnet påtalemyndighet.

Offentleglova og forvaltningsloven, med unntak av reglene om ugildhet, gjelder ikke for utvalgets virksomhet.

Stortinget kan gi bestemmelser om virksomheten til utvalget innenfor rammen av denne lov.

Innenfor rammen av denne lov utfører utvalget sitt verv selvstendig og uavhengig av Stortinget. Stortinget i plenum kan likevel pålegge utvalget å foreta nærmere definerte undersøkelser innenfor utvalgets kontrollmandat, og under iakttakelse av de regler og innenfor de rammer som for øvrig ligger til grunn for utvalgets virksomhet.

§ 2. Formål

Formålet med utvalgets kontroll er:

1. å klarlegge om og forebygge at noens rettigheter krenkes, herunder påse at det ikke nyttes mer inngripende midler enn det som er nødvendig etter forholdene, og at tjenestene respekterer menneskerettighetene.
2. å påse at virksomheten ikke utilbørlig skader samfunnets interesser.
3. å påse at virksomheten holdes innen rammen av lov, administrative eller militære direktiver og ulovfestet rett.

Utvalget skal iaktta hensynet til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter. Kontrollen bør innrettes slik at den er til minst mulig ulempe for tjenestenes løpende virksomhet.

Formålet er rent kontrollerende. Utvalget skal følge prinsippet om etterfølgende kontroll. Utvalget kan ikke instruere de kontrollerte organer eller nyttes av disse til konsultasjoner. Utvalget kan likevel kreve innsyn i og uttale seg om løpende saker.

§ 3. Utvalgets sammensetning

Utvalget skal ha syv medlemmer medregnet leder og nestleder, alle valgt av Stortinget etter innstilling fra Stortingets presidentskap, for et tidsrom av inntil fire år. Et medlem kan gjenoppnevnes én gang og maksimalt inneha vervet i åtte år. Det bør unngås at flere enn fire medlemmer skiftes ut samtidig. Personer som tidligere har virket i tjenestene, kan ikke velges som utvalgsmedlemmer.

Godtgjørelse til utvalgets medlemmer fastsettes av Stortingets presidentskap.

§ 4. Utvalgets sekretariat

Utvalgets sekretariat ansettes av utvalget. Leder for utvalgets sekretariat ansettes for en periode på seks år av utvalget etter ekstern kunngjøring. Etter ny kunngjøring kan vedkommende ansettes for ytterligere en periode på seks år.

Nærmere regler om fremgangsmåten ved ansettelse og adgang til delegering av utvalgets myndighet fastsettes i et personalreglement fastsatt av utvalget. Stortingets presidentskap kan ta personalreglementet opp til revisjon.

§ 5. Utvalgets oppgaver

Utvalget skal gjennomføre kontroll og regelmessige inspeksjoner av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste som utøves i den sivile og militære forvaltning i henhold til §§ 6 og 7.

Utvalget mottar klager fra enkeltpersoner og organisasjoner. Når en klage mottas, avgjør utvalget om klagen gir grunn til behandling, og foretar i så fall de undersøkelser som klagen tilsier.

Av eget tiltak skal utvalget ta opp alle saker og forhold som det ut fra formålet finner riktig å behandle, og særlig slike som har vært gjenstand for offentlig kritikk. Med forhold menes også regelverk, direktiver og praksis.

Utvalgets undersøkelser kan gå ut over de rammer som følger av § 1 første ledd, jf. § 5 når det tjener til å klarlegge saker eller forhold som utvalget undersøker i kraft av sitt mandat.

Kontrolloppgaven omfatter ikke virksomhet som angår personer som ikke er bosatt i riket og organisasjoner som ikke har tilhold her, eller som angår utlendinger hvis opphold er knyttet til tjeneste for fremmed stat. Utvalget kan likevel utøve kontroll i tilfeller som nevnt i første punktum når særlige grunner tilsier det.

Det departement Kongen bestemmer kan helt eller delvis suspendere kontrollen under krise og krig inntil Stortinget bestemmer annet. Ved slik suspensjon skal Stortinget straks underrettes.

§ 6. Utvalgets kontroll

Utvalget skal kontrollere tjenestene i samsvar med formålet i lovens § 2.

Videre skal kontrollen omfatte tjenestenes tekniske virksomhet, herunder overvåking og innhenting av informasjon og behandling av personopplysninger.

Utvalget skal påse at samarbeidet og informasjonsutvekslingen mellom tjenestene og med innenlandske og utenlandske samarbeidspartnere holdes innenfor rammen av de tjenstlige behov og gjeldende regelverk.

35 Lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrolloven). Loven ble sist endret 01.01.2023

Utvalget skal:

1. for Politiets sikkerhetstjeneste: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av tjenestens fastlagte oppgaver og føre kontroll med tjenestens behandling av forebyggende saker og etterforskningssaker, dens bruk av skjulte tvangsmidler og andre skjulte metoder for informasjonsinnhenting.
2. for Etterretningstjenesten: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av tjenestens fastlagte oppgaver.
3. for Nasjonal sikkerhetsmyndighet: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av direktoratets fastlagte oppgaver, å føre kontroll med klareringssaker for personer og bedrifter hvor klarering er nektet, tilbakekalt, nedsatt eller suspendert av klareringsmyndighetene.
4. for Forsvarets sikkerhetsavdeling: føre kontroll med at avdelingens utøvelse av personellsikkerhetstjeneste og annen sikkerhetstjeneste holdes innenfor rammen av lov og forskriftsverk og avdelingens fastlagte oppgaver og påse at ingens rettigheter krenkes.

Kontrollen skal skje med innføring i den løpende virksomheten og slik besiktigelse som finnes nødvendig.

§ 7. Inspeksjoner

Inspeksjonsvirksomheten skal skje i samsvar med formålet i lovens § 2.

Inspeksjonene skal gjennomføres ut fra behov og minst omfatte:

1. flere inspeksjoner årlig av Etterretningstjenesten sentralt.
2. flere inspeksjoner årlig av Nasjonal sikkerhetsmyndighet.
3. flere inspeksjoner årlig av Den sentrale enhet i Politiets sikkerhetstjeneste.
4. flere inspeksjoner årlig av Forsvarets sikkerhetsavdeling.
5. en årlig inspeksjon av Etterretningsbataljonen.
6. en årlig inspeksjon av Forsvarets spesialstyrker.
7. en årlig inspeksjon av PST-enhetene i minst to politidistrikter og av minst en av Etterretningstjenestens stasjoner eller etterretnings-/sikkerhetstjeneste ved militære staber og avdelinger.
8. inspeksjon av eget tiltak av det øvrige politi og andre organer eller institusjoner som bistår Politiets sikkerhetstjeneste.
9. for øvrig slik inspeksjon som lovens formål tilsier.

§ 8. Innsynsrett mv.

For å utføre sitt verv, kan utvalget kreve innsyn i og adgang til forvaltningens arkiver og registre, lokaler, installasjoner og anlegg av enhver art. Like med forvaltningen regnes virksomhet mv. som eies med mer enn en halvdel av det offentlige. Utvalgets rett til innsyn og adgang etter første punktum gjelder tilsvarende overfor virksomheter som bistår ved utførelse av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste.

Enhver som tjenestegjør i forvaltningen plikter på anmodning å tilveiebringe alt materiale, utstyr mv. som kan ha betydning for gjennomføring av kontrollen. Andre har samme plikt med hensyn til materiale, utstyr mv. som de har mottatt fra offentlige organer.

Utvalget skal ikke søke et mer omfattende innsyn i graderte opplysninger enn det som er nødvendig ut fra kontrollformålene. Utvalget skal så vidt mulig iaktta hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet.

Utvalgets beslutninger om hva det skal søke innsyn i og om omfanget og utstrekningen av kontrollen, er bindende for forvaltningen. Mot slike beslutninger kan det ansvarlige personell på vedkommende tjenestested kreve inntatt begrunnet protest i møteprotokollen. Etterfølgende protest kan gis av sjefen for vedkommende tjeneste og av forsvarssjefen. Protester som her nevnt, skal inntas i eller følge utvalgets årsmelding.

Mottatte opplysninger skal ikke meddeles annet autorisert personell eller andre offentlige organer som er ukjente med dem uten at det er tjenestlig behov for det, er nødvendig ut fra kontrollformålene eller følger av saksbehandlingsreglene i § 12. I tilfelle tvil bør avgiveren av opplysningene forespørres.

§ 9. Forklaringer og møteplikt mv.

Enhver plikter etter innkalling å møte for utvalget.

Klagere og andre privatpersoner i partsliknende stilling kan på ethvert trinn i saken la seg bistå av advokat eller annen fullmektig i den utstrekning det kan skje uten at graderte opplysninger derved blir kjent for fullmektigen. Samme rett har ansatte og tidligere ansatte i forvaltningen i saker som kan ende med kritikk mot dem.

Alle som er eller har vært i forvaltningens tjeneste har forklaringsplikt for utvalget om alt de har erfart i tjenesten.

Pliktmessig avgitt forklaring må ikke foreholdes noen eller fremlegges i retten i straffesak mot avgiveren uten dennes samtykke.

Utvalget kan begjære bevisopptak etter domstolloven § 43 annet ledd. Tvisteloven §§ 22-1 og 22-3 gjelder ikke. Rettsmøtene skal være lukket og forhandlingene holdes hemmelige. Forhandlingene holdes hemmelige inntil utvalget eller vedkommende departement bestemmer annet, jf. §§ 11 og 16.

§ 10. Om statsrådene og departementene

Reglene i §§ 8 og 9 gjelder ikke statsrådene, departementene og deres embets- og tjenestemenn, unntatt i forbindelse med klarering og autorisasjon av personer og bedrifter for behandling av graderte opplysninger.

Utvalget kan ikke kreve innsyn i departementenes interne dokumenter.

Dersom EOS-utvalget ønsker opplysninger eller uttalelser fra et departement eller dets personell, i andre saker enn slike som gjelder departementets befatning med klarering og autorisasjon av personer og bedrifter, innhentes disse skriftlig fra departementet.

§ 11. Taushetsplikt mv.

Med de unntak som følger av §§ 14 til 16, har utvalget og dets sekretariat taushetsplikt.

Utvalgets medlemmer og sekretariat er bundet av regler om behandling av dokumenter mv. som må beskyttes av sikkerhetsmessige grunner. De skal være sikkerhetsklarert og autorisert for høyeste sikkerhetsgrad nasjonalt og etter traktat Norge er tilsluttet. Stortingets administrasjon er klareringsmyndighet for utvalgets medlemmer og sekretariat. Stortingets presidentskap er klagemyndighet for avgjørelser truffet av Stortingets administrasjon. Autorisasjon av utvalgets medlemmer og sekretariat gjelder i samme utstrekning som utvalget har innsynsrett etter § 8.

Hvis utvalget er i tvil om graderingen av opplysninger i uttalelse eller meldinger, eller mener at av- eller nedgradering bør skje, forelegger det spørsmålet for vedkommende etat eller departement. Forvaltningens avgjørelse er bindende for utvalget.

§ 12. Saksbehandling

Samtaler med privatpersoner skal skje i avhørsform med mindre de er av orienterende art. Samtaler med forvaltningens personell skal skje i avhørs form når utvalget finner grunn til det eller tjenestemannen ber om det. I saker som kan ende med kritikk mot bestemte tjenestemenn, bør avhørs form i alminnelighet nyttes.

Den som avhøres skal gjøres kjent med sine rettigheter og plikter, jf. § 9. Forvaltningens personell, og tidligere ansatte kan under avhør i saker som kan ende med kritikk mot dem også la seg bistå av en tillitsvalgt som er autorisert etter sikkerhetsloven med forskrifter. Forklaringen skal oppleses til vedtakelse og undertegning.

Personer som kan bli utsatt for kritikk fra utvalget, bør varsles om de ikke allerede kjenner til saken. De har rett til å gjøre seg kjent med utvalgets ugraderte materiale og med gradert materiale som de er autorisert for, alt såframt det ikke vil skade undersøkelsene.

Enhver som gir forklaring skal foreholdes beviser og påstander som ikke samsvarer med vedkommendes egne, såframt bevisene og påstandene er ugraderte eller vedkommende er autorisert for dem.

§ 13. Beslutningsdyktighet og arbeidsform

Utvalget er beslutningsdyktig når fem medlemmer er til stede.

Utvalget skal være beslutningsdyktig på inspeksjoner av tjenestene sentralt som omtalt i § 7, men kan møte med færre medlemmer på inspeksjoner utover dette eller i lokale enheter. Utvalget skal alltid være representert ved minst to medlemmer på inspeksjoner.

Ved særlig omfattende undersøkelser kan innhenting av forklaringer, besiktigelser på stedet mv. overlates til sekretariatet og ett eller flere medlemmer. Det samme gjelder dersom slik innhenting av et samlet utvalg vil kreve uforholdsmessig arbeid eller kostnad. Ved avhør som nevnt i dette ledd, kan utvalget anta bistand.

§ 14. Generelt om kontrollen og uttalelser

EOS-utvalget har rett til å uttale sin mening om forhold som omfattes av kontrollområdet.

Utvalget kan påpeke at det er gjort feil eller utvist forsømmelige forhold i tjenestene. Kommer utvalget til at en avgjørelse må anses ugyldig eller klart urimelig, eller klart strider mot god forvaltningspraksis, kan det gi uttrykk for dette. Mener utvalget at det knytter seg begrunnet tvil til forhold av betydning i saken, kan det gjøre vedkommende tjeneste oppmerksom på dette.

Blir utvalget oppmerksom på mangler ved lover; administrative forskrifter eller administrativ praksis, kan det gi vedkommende departement underretning om det. Utvalget kan også foreslå forbedringer i administrative og organisatoriske ordninger og rutiner når det kan tjene til å lette kontrollen eller verne mot at noens rettigheter krenkes.

Før det gis uttalelse i saker som kan ende med kritikk eller meningsytringer rettet mot forvaltningen, skal den ansvarlige sjef gis anledning til å uttale seg om de spørsmål saken reiser.

Uttalelser til forvaltningen rettes til sjefen for vedkommende tjeneste eller organ eller til forsvarssjefen eller vedkommende departement hvis det gjelder forhold disse bør kjenne til som instruksjons- og kontrollmyndighet.

Ved uttalelser som gir oppfordring til å iverksette tiltak eller treffe beslutninger, skal mottakeren bes om å gi tilbakemelding om hva som blir foretatt.

§ 15. Uttalelser til klagere og forvaltningen

Uttalelser til klagere bør være så fullstendige som mulig uten at det gis graderte opplysninger. Opplysning om at noen har vært gjenstand for overvåkingsvirksomhet eller ikke, anses som gradert hvis annet ikke blir bestemt. Ved klager mot tjenestene om overvåkingsmessig virksomhet skal det bare uttales om klagen har gitt grunn til kritikk eller ikke. Mener utvalget at en klager bør gis en mer utfyllende begrunnelse, gir det forslag om det overfor den tjeneste det gjelder eller vedkommende departement.

Hvis en klage gir grunn til kritikk eller meningsytringer for øvrig, skal begrunnet uttalelse om dette rettes til sjefen for den tjeneste det gjelder eller vedkommende departement. Også ellers skal uttalelser i klagesaker alltid meddeles sjefen for den tjeneste klagen er rettet mot.

Uttalelser til forvaltningen graderes etter sitt innhold.

§ 16. Meddelelser til offentligheten

Utvalget avgjør i hvilken utstrekning dets ugraderte uttalelser eller ugraderte deler av uttalelsene skal offentliggjøres.

Hvis offentliggjøring må antas å medføre at en klagers identitet vil bli avdekket, skal dennes samtykke foreligge. Ved omtalen av personer skal hensynet til personvernet iakttas også om det ikke gjelder klagere. Tjenestemenn skal ikke navngis eller identifiseres på annen måte uten med vedkommende departements godkjennelse.

For øvrig kan lederen eller den utvalget bemyndiger i vedkommendes sted gi meddelelser til offentligheten om hvorvidt en sak er under undersøkelse og om den er ferdigbehandlet, eller når den vil bli det.

For saksdokumenter som er utarbeidet av eller til EOS-utvalget i saker som det vurderer å legge fram for Stortinget som ledd i den konstitusjonelle kontroll, skal innsyn først gis når saken er mottatt i Stortinget. EOS-utvalget varsler vedkommende forvaltningsorgan om at saken er av en slik art. Er en slik sak ferdigbehandlet uten at den oversendes Stortinget, inntrer offentlighet når utvalget har varslet vedkommende forvaltningsorgan om at saken er ferdigbehandlet.

§ 17. Forholdet til Stortinget

Bestemmelsen i § 16 første og annet ledd gjelder tilsvarende for utvalgets meldinger og årsmeldinger til Stortinget.

Hvis utvalget anser at hensynet til Stortingets kontroll med forvaltningen tilsier at Stortinget bør gjøre seg kjent med graderte opplysninger i en sak eller et forhold det har undersøkt, skal det i særskilt melding eller i sin årsmelding gjøre Stortinget oppmerksom på det. Det samme gjelder dersom det er behov for ytterligere undersøkelser om forhold som utvalget selv ikke kan komme videre med.

Utvalget avgir årlig melding til Stortinget om sin virksomhet. Melding kan også gis hvis det er avdekket forhold som Stortinget straks bør kjenne til. Meldingene og deres vedlegg skal være ugraderte. Årsmeldingen avgis innen 1. april hvert år.

Årsmeldingen bør omfatte:

1. en oversikt over utvalgets sammensetning, møtevirksomhet og utgifter.
2. en redegjørelse for utførte inspeksjoner og resultatene av disse.
3. en oversikt over klagesaker fordelt etter art og tjenestegren og med angivelse av hva klagene har resultert i.
4. en redegjørelse for saker og forhold tatt opp av eget tiltak.
5. en angivelse av eventuelle tiltak som er bedt iverksatt og hva det har ført til, jf. § 14 sjette ledd.
6. en angivelse av eventuelle protester etter § 8 fjerde ledd.
7. en omtale av saker eller forhold som bør behandles av Stortinget.
8. utvalgets alminnelige erfaringer med kontrollen og regelverket og mulige behov for endringer.

§ 18. Ordensforskrifter

Sekretariatet fører sakjournal og møteprotokoll. Beslutninger og dissenser skal framgå av protokollen.

Uttalelser og bemerkninger som framkommer eller protokolleres under kontroll, anses ikke avgitt av utvalget uten at de er meddelt skriftlig.

§ 18 a. Forholdet til sikkerhetsloven

Sikkerhetsloven gjelder for EOS-utvalget med de unntak og presiseringer som følger av denne lov, jf. sikkerhetsloven § 1-4 første ledd.

Følgende bestemmelser i sikkerhetsloven gjelder ikke for EOS-utvalget: §§ 1-3, 2-1, 2-2 og 2-5, kapittel 3, § 5-5, § 7-1 andre til sjette ledd, § 8-3 første ledd andre punktum, § 9-4 andre til femte ledd, kapittel 10 og §§ 11-1, 11-2 og 11-3.

EOS-utvalget skal innenfor sitt ansvarsområde utpeke, klassifisere og holde oversikt over skjermingsverdige objekter og infrastruktur og melde inn til sikkerhetsmyndigheten med angivelse av sikkerhetsgrad, jf. sikkerhetsloven § 7-1 andre ledd.

EOS-utvalget kan innenfor sitt ansvarsområde fatte vedtak om krav til adgangsklarering for tilgang til hele eller deler av skjermingsverdige objekter eller infrastruktur og bestemme at personer med sikkerhetsklarering for et bestemt nivå også er klarert for adgang til et bestemt skjermingsverdig objekt eller en bestemt skjermingsverdig infrastruktur, jf. sikkerhetsloven § 8-3.

Stortinget kan fastsette i hvilken grad forskrifter fastsatt i medhold av sikkerhetsloven skal gjelde for EOS-utvalget.

§ 18 b. Utvalgets behandling av personopplysninger

Utvalget og dets sekretariat kan behandle personopplysninger, herunder personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, når dette er nødvendig for å utføre oppgaver etter loven.

Rettighetene som nevnt i personvernforordningen artikkel 12–22 og 34 får ikke anvendelse for behandling av personopplysninger som ledd i EOS-utvalgets kontrollvirksomhet.

Personopplysninger skal slettes så snart de ikke lenger har kontrollmessig interesse, med mindre unntakene i personvernforordningen artikkel 17 nr. 3 kommer til anvendelse.

§ 19. Bistand mv.

Utvalget kan anta bistand.

Lovens regler gjelder tilsvarende for bistandspersoner. Bistandspersoner skal likevel bare autoriseres for slik beskyttelsesgrad som oppdraget krever.

Personer som er ansatt i tjenestene, kan ikke antas som bistandspersoner.

§ 20. Økonomiforvaltning, utgiftsdekning til innkalte og sakkyndige

Utvalget har ansvaret for den økonomiske styringen av utvalgets virksomhet, og fastsetter eget økonomireglement basert på statens økonomireglement.

Enhver som blir innkalt til utvalget har krav på å få sine reisekostnader dekket etter det offentlige regulativ. Tap i inntekt erstattes etter lov 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v.

Sakkyndige godtgjøres etter salærforskriften. Andre satser kan avtales.

§ 21. Straff

Forsettlig eller grov uaktsom overtredelse av § 8 første og annet ledd, § 9 første og tredje ledd, § 11 første og annet ledd og § 19 annet ledd i denne lov straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år, hvis ikke strengere straffebestemmelse får anvendelse.

EOS-UTVALGET

STORTINGETS KONTROLLUTVALG
FOR ETTERRETNINGS-, OVERVÅKINGS- OG SIKKERHETSTJENESTE

fdesign.no

Kontaktinformasjon
Telefon: +47 21 62 39 30
E-post: post@eos-utvalget.no

www.eos-utvalget.no